

ठाकुरबाबा नगरपालिका, बर्दिया २०७५

नगर कार्यपालिका बाट मिति २०७५/०८/.. मा स्वीकृत

गुरुयोजनाको सारांश

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसाँस्कृतिक तथा बहुभौगोलिक विविधतायुक्त राष्ट्रको रूपमा स्विकार गर्दै नागरीक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार, वालिग मताधिकारको सुनिश्चितता सहित सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समाजवाद उन्मुख समाज सहितको राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ। नयाँ संविधानले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुनरसंरचित गरी स्थानीय, प्रादेशीक र संघिय संरचनामा विभाजन गरेको छ। स्थानीय तहलाई स्वायत्त, अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रूपमा स्थापित गरी स्थानीय स्तरको समग्र तथा दिगो विकासको लागि जिम्मेवार तहको रूपमा स्थापित गरेको छ। संविधानको प्रावधान अनुसार प्रदेश नम्बर ५ अन्तरगत वर्दिया जिल्लाको ठाकुरबाबा नगरपालिकाको स्थापना भएको छ। यस नगरको सन्तुलित र समग्र विकास गरी संविधानले परिकल्पना गरेका मौलिक अधिकारहरूको सुनिश्चितता र समृद्ध नगर निर्माण गर्ने उद्देश्यका साथ २० वर्षे विकास गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ। यो गुरुयोजनाले **समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियान** लाई मार्गनिर्देश गर्नेछ।

गुरु योजना निर्माणको सन्दर्भमा नगरपालिका भित्र रहेका सामाजिक, प्राकृतिक, साँस्कृतिक, आर्थिक, भौतिक श्रोतहरूको सूक्ष्म विश्लेषण गरी विगतका सफल सिकाईहरू, वर्तमानमा भएका अवसरहरू र संभावित अवसरहरू तथा श्रोतहरूको लेखाजोखा गरी ती सबैले सिर्जना गर्न सक्ने संभावनाहरूको लेखाजोखा गरी नगरको समग्र विकासलाई सकारात्मक योगदान दिएर समावेशी, समुन्नत, वातवारणीय सन्तुलन सहितको भौतिक विकास र समृद्ध समाज निर्माण गर्न दिगो विकास र सामाजिक न्यायमा आधारित विकासका सिद्धान्तहरू निर्माण गरेर विकासको दूर दृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्यहरू र विकासका कार्यक्रमहरू निर्माण गरिएको छ।

यस योजना अवधिमा नगरको आर्थिक विकासलाई ८ देखि १० प्रतिशतको दरमा कायम गरी निरपेक्ष गरिबीलाई शून्यमा झारेर सबै प्रकारका सामाजिक विसंगीत, कुरीति र विभेदहरूलाई अन्त्य र सामाजिक न्यायमा आधारित गुणस्तरीय जीवन सहितका समृद्ध र समावेशी समाजको निर्माण गर्ने लक्ष्य रहेको छ।

यस गुरुयोजना जनसहभागितामा आधारित सहभागितामुलक योजना तर्जुमा पद्धतीहरू तथा प्रसंसनीय खोजका विधीहरूको प्रयोगका साथै नागरीकका भावना तथा चाहनाहरू, नगरपालिका भित्रका सूचना र तथ्यांकहरू, नेपालको संविधान, ऐन, कानून, नीति, नियम र कार्यक्रमहरू, अन्य सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया मार्फत संकलित अभिमत, सूचना र तथ्यांकहरू, आन्तरीक तथा वाह्य श्रोतहरूको विस्तृत लेखाजोखा लगायतको व्याख्या एवम् विश्लेषण गरेर तयार गरिएको छ। यो एक गतिशिल दस्तावेज हो। यसले नगरको समग्र विकासलाई मार्ग निर्देशन गर्नेछ। नगरपालिकाले आगामी दिनमा प्राप्त गर्ने उपलब्धी एवम् नयाँ अवसरहरूलाई ध्यानमा राखी यसमा थप परिमार्जन तथा सुधार गर्दै जानेछ। नगरपालिकाका विकासलाई वैज्ञानिक दृष्टिकोणका आधारमा व्यवस्थित गर्न र यस गुरुयोजनालाई उपयोगी बनाउन ८ भाँगमा बाडिएको छ।

। यस योजना अवधीमा अनुमानित रु. ३,१९,५७,००,०००। खर्च लाग्ने अनुमान गरिएको छ र यो रकमलाई नगरपालिकाको वजेट, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकार, स्थानीय वासी, गैसस, नीजि क्षेत्र सहितको सहकार्यमा कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाले निदिष्ट गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरूको निमयमित अनुगमन तथा मुल्यांकन प्रक्रिया मार्फत विकासको गुणस्तरीयता र शुसाशनलाई सुनिश्चितता गरिएको छ ।

दुई शब्द

आफूले चुनेका जनप्रतिनिधीहरूले आफ्नो संविधान लेख्ने करिव ६५ वर्ष पुरानो चाहनाको प्राप्ती पश्चात प्राप्त नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई संघिय संरचनामा पुन संरचित गरेर स्थानीय तहहरूलाई एक स्वशासित, अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रूपमा स्थापित गरेको छ । नयाँ पुनसंरचना सँगसगै स्थानीय स्तरको समग्र विकासको जिम्मेवारी स्थानीय तहहरूमा आएकोछ । यो एक ऐतिहासिक अवसर हो र यस अवसरको सदुपयोग गरेर समग्र नगरको सकारात्मक रूपान्तरण हाम्रो दायित्व, जिम्मेवारी र कर्तव्य हो । तीन तहको सरकार मध्ये जनताको दिनुदिनका अवस्थासँग प्रत्यक्षरूपमा सरोकार र साभेदार गर्ने सरकारको रूपमा रहेको स्थानीय सरकारका सामु स्थानीय विकास र समृद्धिका लागि महत्वपूर्ण जिम्मेवारीहरू रहेका छन् ।

ठाकुर बाबा नगरपालिकालाई मुलुककै उत्कृष्ठ नगरको रूपमा विकास गर्न यहाँका नागरीकहरूको दक्षता तथा क्षमतामा अभिवृद्धि गरी सामाजिक तथा आर्थिक विकासका नयाँ अवसरहरू सिर्जना गरेर जनसहभागितामा आधारीत द्रुत तथा दिगो विकासका माध्यामले नागरीकको गुणस्तरीय जीवनको सुनिश्चित गर्न समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियान सञ्चालन गरिएको छ ।

नेपालको सीवधान २०७२ ले व्यवस्था गरेका काम, कर्तव्य र अधिकारहरूको सदुपयोग गर्दै, स्थानीय स्तरमा उपलब्ध श्रोत र साधनहरूको समुचित व्यवस्थापन र सदुपयोग गर्दै, समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरू, गैर सरकारी संघ संस्थाहरू, व्यापारीक प्रतिष्ठानहरू, नीति तथा पब्लिक संस्थाहरू, विकास साभेदारहरू, छिमेका स्थानीय सरकार, प्रादेशीक सरकार, संघिय सरकारसँग सहकार्य गर्दै ठाकुरबाबा नगरपालिकाको सुन्दर भाग्य र भविष्यको सुनिश्चितता गर्ने दृढ अठोट गर्दै योजनावद्ध तवरबाट कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न यो २० वर्षे रणनीतिक गुरुयोजना तर्जुमा गरि लागु गरिएको छ ।

निकै नै सहभागीतात्मक प्रकृयाद्वारा यो योजना तयार गरिएको छ । यस योजना तयारीको क्रममा सहयोग गर्नुहुने उपमेयर, सवै निर्वाचित वडा अध्यक्षहरू लगायतका जन प्रतिनिधीहरू, कर्मचारीहरू, विज्ञहरूको सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने केयर नेपाल हरियो वन कार्यक्रम, रिकफ्ट जनताको लागि वन केन्द्र, टोलि नेता श्री शंभु दंगाल, केयर नेपाल, हरियो वन कार्यक्रमका उप-प्रमुख श्री सन्देश सिंह हमाल, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सल्लाहकार डा. जगन्नाथ जोशी, योजना विज्ञ डा. राम चन्द्र लामिछाने, शुसान विज्ञ श्री गुप्त बहादुर के.सि., हरियो वन नेपालका श्री किशोर गन्धर्व, डा. प्रेम सागर चापागाई लगायतका प्राविधीक विज्ञ समुहका सदस्यहरूलाई हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

घन नारायण श्रेष्ठ

नगर प्रमुख

परिच्छेद-१ परिचय

प्रस्तावना

नेपालको संविधान २०७२ ले नेपाललाई एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुधार्मिक, बहुसाँस्कृतिक तथा बहुभौगोलिक विविधतायुक्त राष्ट्रको रूपमा स्विकार गर्दै नागरीक स्वतन्त्रता, मानव अधिकार, वालिग मताधिकारको सुनिश्चितता सहित सबै प्रकारका विभेदहरूको अन्त्य गर्दै आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामुलक सिद्धान्तका आधारमा समाजवाद उन्मुख समाज सहितको राष्ट्रको परिकल्पना गरेको छ । संविधानको भाग ४ राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व, भाग १७ स्थानिय कार्यपालिका, धारा २१४ स्थानीय तहको कार्यकारिणी अधिकार, भाग १८ स्थानीय व्यवस्थापीका, भाग १९ स्थानिय आर्थिक कार्य प्रणाली भाग २० संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीच अन्तरसम्बन्ध, एवम् अनुसूचि ८ र ९ ले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरूको प्रयोग गरी प्रदेश नम्बर ५ अन्तरगत वर्दिया जिल्लाको साविकका बगनाहा, नेउलापुर, शिवपुर गाउँ विकास समिति र ठाकुरद्वारा नगरपालिकालाई गाभेर ठाकुद्वारा नगरपालिकामा रहेको ठाकुरद्वारा मन्दिरको नामवाट यस ठाकुरबाबा नगरपालिकाको स्थापना भएको छ । यस नगरको सन्तुलित र समग्र विकास गरी समृद्ध नगर निर्माण गर्ने उद्देश्यका साथ यो २० वर्षे विकास गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ । यो गुरुयोजनाले "समृद्धिको लागि जनसहभागिता अभियान" लाई मार्गनिर्देश गर्नेछ ।

परिच्छेद-२

नगरपालीकाको वर्तमान अवस्था, अवसर र संभावनाहरू

यस परिच्छेदमा नगरपालिका भित्र समग्र आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय एवं प्राविधीक विकासका लागि रहेका वस्तुगत अवस्था, प्रमुख सवल पक्षहरू, सिकाईहरू, अवसरहरू, संभावनाहरू र क्षेत्रहरूको लेखाजोखा गरिएको छ । नगरपालिकाको हालको अवस्था पहिचान गर्न प्रत्यक्ष रूपमा घरधुरी सर्वेक्षण, लक्षित समुह छलफल, श्रोत व्यक्ति सम्पर्क, सहभागीतामुलक ग्रामिण लेखाजोखाका औजारहरूको प्रयोग, द्वितिय आँकडा/तथ्यांकहरूको संकलन तथा विश्लेषण, नगरपालिकाका पदाधीकारीहरू, विद्यालय शिक्षक, कर्मचारी, नागरीक समाजका प्रतिनिधीहरू सम्मिलित कार्यशाला गोष्ठीहरू आयोजना गरिएका थिए । विभिन्न क्षेत्रमा छरिएर रहेका श्रोतहरूको विस्तृत लेखाजोखामा आधारीत विश्लेषणले यस गुरुयोजनाको दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य, नीति, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रम, कृयाकलाप र अनुमानित बजेट निर्माण गर्न मार्गनिर्देशनका आधारहरू तयार गरेको छ । यस परिच्छेदमा यस नगरपालिकाको वस्तुगत, श्रोत तथा साधनहरू सहितको वर्तमान यथार्थता र श्रोत तथा साधानहरूको सदुपयोगले सिर्जना गर्ने अवसर तथा संभावनाहरूको बारेमा विस्तृत व्याख्या गरिएको छ ।

सम्वैधानिक तथा कानूनी अवस्था एवम् अवसर र संभावनाहरु

नेपालको संविधान २०७२ ले नगरपालिकालाई एक स्वायत्त अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला संस्थाको रूपमा स्थापित गरेको छ । संविधानको धारा ५७, धारा २१४ ले कार्यकारी अधिकारको व्यवस्था गरेको छ । अनुसूचि ८ र ९ ले अधिकारको क्षेत्रहरुको व्यवस्था गरेको छ । यस प्रकारको सम्वैधानिक व्यवस्थाले नगरपालिकालाई नगरपालिका भित्र रहेको सामाजिक, साँस्कृतिक विविधतालाई सम्बोधन गर्दै, सबै तह र तप्काका नागरीकहरुलाई सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक तथा भौतिक विकासका अवसरहरुमा सहभागी गराई समानुपातिक रूपमा अवसर तथा प्रतिफल वितरण गर्ने गरी, समग्र नगरपालिकाको सामाजिक, आर्थिक, साँस्कृतिक, प्राविधीक एवम् वातावरणीय विकासका लागि आवश्यक पर्ने नीति, ऐन, नियम, रणनीति तथा कार्यक्रमहरु तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने अवसरहरु सिर्जना भएका छन् ।

परिच्छेद ३

नगरपालिकाको विकासका सिद्धान्तहरु

ठाकुरबाबा नगरपालिकाको "समृद्धिको लागि जनसहभागीता" अभियानमा नगरपालिकालाई समृद्ध, समावेशी, आधुनिक, वातावरणीय सन्तुलन सहितको शान्त समाज निर्माण गर्ने वृहत्तर लक्ष्य प्राप्तीको लागि राष्ट्रिय तथा प्रादेशीक प्राथमिकताहरूसँग समायोजन हुने गरी तल उल्लेखीत सिद्धान्तहरुमा आधारित रहेर यो गुरुयोजना तर्जुमा गरीएको छ ।

१. आधारभूत आवश्यकताको परिपूर्ति :

यस योजनाको प्रथम ५ वर्षमा नै नगरवासीहरुको आधारभूत आवश्यकता (गाँस, वास, कपास, शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सुरक्षा) परिपूर्ति गरिनेछ ।

२. आत्म सम्मानको सुनिश्चितता

यस योजनाको अवधिको पहिलो पाँच वर्षमा नगरपालिका भित्र सबै प्रकारका विभेदहरुको अन्त्य गरी सबै नागरीकहरुले आत्मसम्मान सहितको जीवनयापन गर्न सक्ने वातावरण निर्माण गरिनेछ ।

३. व्यक्तिगत स्वतन्त्रता

नगरभित्र सबै नागरीकहरूको व्यक्तिगत स्वतन्त्रताको सुनिश्चिता गरिनेछ ।

४. मानव अधिकार, सूचनाको हकको सुनिश्चिता तथा लोकतान्त्रीक अभ्यास

नगरमा मानव अधिकार र सूचनाको हकको सुनिश्चिता गरी लोकतान्त्रीक प्रकृत्यालाई व्यवहारमा प्रवर्धन गर्दै आदर्श समाजको स्थापना गरिनेछ ।

५. रोजगारी तथा आयआर्जन

यस योजना अवधीमा १८ वर्ष देखी ६० वर्ष उमेर समुहका नगरीकको लागि आय आर्जन तथा रोजगारीका वातावरणहरु सुनिश्चित गरिनेछ ।

६. सहभागीता र समावेशीता

नगरपालिकाले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशिकरणलाई विकासको सिद्धान्तको रुपमा अंगिकार गरेको छ, नगर विकासको हरेक कार्यक्रम मार्फत लैङ्गिक असमानता घटाउने र विपन्न र लाभबाट वन्चित समुहसम्म कार्यक्रमको पहुँच बढाउने कुराको सुनिश्चित गर्दछ । नगर विकासका योजनाहरुले महिला, दलित र सीमान्तकृत समुदायको श्रोत सुशासनमा सहभागिताको अधिकार, भूमि र अन्य श्रोत माथिको अधिकार, आर्थिक र अन्य लाभमाथिको पहुँचलाई समेटेको छ ।

नगरको विकासमा नागरीकको सहभागितालाई संस्थागत रुपमा सुनिश्चित गर्नको लागि सबै नागरीकहरूलाई समुदायमा आधारीत संगठनहरु तथा सहकारीहरुमा संगठीत गरि संस्थागत सहभागिताको सुनिश्चित गरिनेछ ।

यस योजना अवधीमा वा समग्र विकास प्रकृत्या तथा अवसरहरुमा समावेशी सिद्धान्त अनुसार सबै नागरीकको सहभागितालाई सुनिश्चितता गरिनेछ ।

७. सामाजिक न्यायको सिद्धान्त

प्रत्येक २ वर्षमा नगरवासीहरुकोसम्पन्नता स्तरीकरण गरी (गरिवी परिचयपत्र) सोही स्तरिकरणका आधारमा नगरपालिकाका सेवा तथा सुविधाहरुलाई न्यायोचित रुपमा प्रवाह गरिनेछ ।

८. समन्वय र सहकार्य

नगर विकासको लागि संघिय सरकार, प्रादेशीक सरकार, छिमेकी स्थानीय सरकार, स्थानिय रुपमा रहेका सहकारी, नागरीक समाज, नीजि क्षेत्र, गैरसरकारी संघ संस्थाहरुसंग प्रत्यक्ष रुपमा समन्वय तथा

सहकार्य गरिनेछ भने संघिय सरकारसँग अनुमती लिएर अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग पनि आवश्यकता अनुसार समन्वय र सहकार्यलाई अगाडी वढाइनेछ।

९. सुशासन प्रवर्धन

सवै नागरीकमा 'मेरो नगर मेरो सरकार' भन्ने भन्ने भावनाको विकास गराई प्रत्येक कृयाकलाप समावेशी र अर्थपूर्ण सहभागीता, जवाफदेही र पारदर्शीता सुनिश्चित गरी सम्पादन गरिनेछ। जसका लागि नगरपालिकाले आफ्ना हरेक संरचनाहरूलाई र गैरसरकारी तथा समुदायमा आधारित स्थानिय संघ संस्थाहरूलाई उनीहरूले संचालन गर्ने हरेक क्रियाकलापहरूको जनलेखा परिक्षण, वर्षको एक पटक संस्थागत रुपमा सामाजिक लेखा परिक्षण तथा आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक सुनुवाई संचालन गर्ने प्रवन्ध मिलाउनेछ। सवै वडाकार्यालय, विद्यालय, सार्वजानीक कार्यालय, गैर सरकारी कार्यालयहरूमा नागरीक वडापत्रको व्यवस्था गरिने छ। सवै वडा कार्यालयहरू तथा नगर कार्यालयमा २४ सै घण्टा हटलाइन सेवाको व्यवस्था गरिनेछ। गरी गुनासो र पृष्ठपोषण लिने र यसको उचित संवोधन गर्ने संरचना निर्माण गरिनेछ।

१०. सामाजिक सुरक्षा

विशेष रुपमा सामाजीक सुरक्षा प्रदान गर्नुपर्ने नागरीकहरूको पहिचान गरी विशेष नीति बनाएर कार्यान्वयन गरिनेछ।

११. जनशक्ती विकास

नगरलाई सम्मानीत समाजको रुपमा विकास गर्न नगरपालिकाले दक्ष, प्रतिस्पर्धी, जिम्मेवार जनशक्तीको विकासलाई प्राथमिकताका साथ अगाडी वढाउनेछ।

१२. प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन, कृषी विकास र पर्यापयर्टन प्रवर्धन

वतावरणीय सन्तुलन कायम राख्दै प्राकृतिक स्रोत साधनहरूको दिगो व्यवस्थापन तथा सदुपयोग गरी कृषिको उत्पादकत्व वृद्धि, उद्यम विकास तथा गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्धन गर्नेछ।

१३. विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारी

नगरमा आइपर्न सक्ने सवै प्रकारका विपदहरूको जोखिमको न्यूनिकरण तथा पूर्व तयारीको लागि पारिवारीक योजना सहित सवै नागरीकहरूलाई सुसुचित र पूर्व तयारी कार्यलाई अवलम्बन गर्नेछ।

नगरपालिकाको समग्र दूरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, नीति, कार्यक्रम तथा कार्यनीति

नगरभित्र र नगरको पहुँचमा भएका अवसर, सम्भावना, क्षेत्रहरु तथा नगरवासीहरुका क्षमता, दक्षता, चाहना, संभावनाहरुको लेखाजोखा तथा विश्लेषण गरी नगरको दूर दृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरु, परिणात्मक लक्ष्य, नीति र कार्यक्रम तथा कार्यनीतिहरु तर्जुमा गरिएको छ ।

दूर दृष्टि

"सिर्जनशिल, स्वाभीमानी, सम्वृद्ध र सम्मानित नागरीक वातावरण मैत्री, द्रुत र दिगो विकास ठाकुरवावाको सम्वृद्धता"

ध्येय

जनताको सकृय सहभागितामो रुपान्तरित, शान्त, समृद्ध र समावेशी ठाकुरवावा नगरपालिकाको समग्र विकास गर्ने ।

लक्ष्य:

छाटो अवधी (२०७५ देखी २०७९) को लक्ष्य:

स्थानीय जनशक्ति, प्राकृतिक, साँस्कृतिक तथा सामाजिक श्रोतहरुमा आधारीत सूक्ष्म अर्थतन्त्र विकासका अवसरहरुको प्रष्फुटन गरी स्थायी एवम् आत्मनिर्भर अर्थतन्त्रको विकास गरी सामाजिक न्यायमा आधारीत समावेशी समाज निर्माणको आधारशिला तयार गर्ने ।

मध्यावधि लक्ष्य (२०७५ देखी २०८४) को लक्ष्य:

दक्ष जनशक्तिको विकास गरी कृषि, पशुपालन, पर्यापर्यटन र लघुउद्यमको व्यवसायीक विकास गरी आत्मनिर्भर अर्थतन्त्र र सामाजिक न्यायमा अधारीत समाज सहितको मध्यम स्तरको आय आर्जन भएको नगरको रुपमा विकास गर्ने ।

दिर्घकालिन लक्ष्य: (२०७५ देखी २०९४):

यस योजना २० वर्षे अवधिमा (२०७५ देखी २०९४) सम्ममा सामाजिक न्याय, वातावरणीय सन्तुलन, भौतिक पूर्वाधार सहित उच्च आर्थिक विकासदर कायम राख्दै पूर्ण शिक्षित, निरपेक्ष गरिवीको अन्त्य, आधुनिक सूचना र प्रविधीमा आधारीत शुसासनयुक्त नगरपालिकामा रुपान्तरण गर्ने ।

उद्देश्यहरु

- शुसासन तथा समाजिक न्यायको प्रत्याभुति गरिनेछ ।
- दक्ष जनशक्तिको विकास गरिनेछ ।
- वातावरण मैत्री, लैङ्गिक र सामाजिक समावेशी भौतिक पूर्वाधारहरुको विकास गरिनेछ ।
- आधारभूत शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबैको पहुँचको सुनिश्चितता गरिनेछ ।
- कृषि उत्पादकत्व वृद्धि तथा उद्यम विकास गरी द्रुत आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गरेर उच्च आर्थिक वृद्धिदर प्राप्त गरि निरपेक्ष गरिवीको अन्त गरिनेछ ।
- वनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी उत्पादकत्व वृद्धि गरी उद्यम विकास, आय आर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गरिनेछ ।
- प्रविधी विकास तथा विस्तार गरिनेछ ।
- सामाजिक रुपमा रहेका नकारात्मक प्रभाव पार्ने कुरितीहरु तथा विभेदहरुको अन्त्य गरिनेछ ।
- मावन अधिकार, दण्ड हिनताको अन्त्य सहितको सामाजिक सुरक्षालाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

परिणात्मक लक्ष्यहरु:

यस योजना अवधिमा प्रमुख आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, वातावरणीय लक्ष्यहरु र परिणामहरु तल उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछन । यस गुरुयोजनामा आधार वर्ष देखी पहिलो ५ वर्षको लागि सूचाँकहरु निर्धारण गरिएको छ । ५ वर्षपछि नगरपालिकाको वार्षिक १० प्रतिशतका दरले आर्थिक विकास वृद्धि गर्दै लगिनेछ ।

नतिजा सूचाँक

तालिका ४२: नतिजा सूचांक						
क्र.स.	सूचक/लक्ष	आधार वर्ष	२०७५/२०७९	२०८०/२०८४	२०८५/२०८९	२०९०/२०९४
१.	वार्षिक औषत आर्थिक वृद्धिदर (प्रतिशत परिवारीक)	रु ९८,४००	२०७६, २०७७ ८ प्रतिशत, २०७८, २०७९, १० प्रतिशत	१० प्रतिशत	(१० प्रतिशत)	(१० प्रतिशत)
२.	स्वास्थ्य विमा (घरपरिवार)					
३.	शौचालयको उपलब्ध घरधुरीहरू	८२ प्रतिशत	शत प्रतिशत			
४.	शुद्ध खाने पानीको उपलब्धता	१२ प्रतिशत	शत प्रतिशत			
	शाक्षरता	६५ प्रतिशत (पुरुष ७४ प्रतिशत, महिला ५८ प्रतिशत)	९५ प्रतिशत			
५.	कृषि प्रभाव (बोक्सी, छाउपडी, बालविवाह, जातीय छुवाछुत)	सबै वडाहरूमा व्याप्त	मुक्त क्षेत्र			
६.	धान उत्पादन प्रतिविगाह	१५ किन्टल	२९ किन्टल			
७.	जमिनमा खेतलि ढाकिने अवधी	६ महिना	१२ महिना			
८.	पशुपालक कृषक घरधुरी	३८ प्रतिशत	५५ प्रतिशत			
९.	सामुदायिक वनबाट आमदानी	१,२५,००००	२,५०,०००			
१०.	वन मौजाद वृद्धिदर	१.५ प्रतिशत	३ प्रतिशत			

लगानी सूचकहरू

तालिका ४३ : लगानी सूचकहरू						
क्र.स.	सूचक/लक्ष	आधार वर्ष	२०७५/२०७९	२०८०/२०८४	२०८५/२०८९	२०९०/२०९४
१.	स्वास्थ्य चौकी	४ वटा	९ वटा			
२.	व्यवस्थित वधशाला निर्माण	०	९ वटा			
३.	प्राविधिक विद्यालय स्थापना	२ वटा	४ वटा	७०:३०		
४.	एकिकृत सूचना केन्द्र	०	९ वटा			
५.	कृषि प्रदर्शनस्थल	०	१ वटा			
६.	वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	०	२० साव	८ सा.व. (?)	४पहि ?	
७.	सडक किनारा तथा नदी किनारा वृक्षारोपण	०	२० किमी			
८.	बजार सेवा केन्द्र एव संकलन केन्द्रको स्थापना	०	९ वटा			
९.	दूध चिस्यान केन्द्र स्थापना	०	९ वटा			
१०.	भण्डारण (चिस्यान र सुख्खा) स्थापना	०	१			
११.	वन्यजन्तु छेकवार अवरोध		२० किमी			
१२.	जलवायु परिवर्तन सूचना केन्द्र	०	१ वटा			
१३.	विपद पुनस्थापना केन्द्र	०	९ वटा			
१४.	थारु, पहाडी समुदाय मिश्रीत सांस्कृतिक संग्रहालय	०	१ वटा			
१५.	होम स्टे सुविधा	१० घरधुरी	२०० घरधुरी			
१६.	गोबर ग्यास	१,२९६ घरधुरी	२२९६ घरधुरी			
१७.	साना उद्योग	३४ वटा	५०० वटा			
१८.	मभौला उद्योग	५	१००			

प्राथमिकता क्षेत्र र नीति

नगरपालिकाले २० वर्षे सोच, दूर दृष्टि, लक्ष्य, उद्देश्य र परिणात्मक लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न निम्नानुसारका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू नीतिहरूलाई अवलम्बन गर्नेछ :

नगरपालिकाको विकासका प्राथमिकताहरू

नगरको समग्र विकासको लागि नगरपालिकाका सबै क्षेत्रहरूको विकासलाई सम्वोधन गर्नु पर्ने हुन्छ । यसरी विकासका कृयाकलापहरूलाई सञ्चालन गर्दा विकासका लागि गरिने क्षेत्र तथा कृयाकलापहरूको सहि प्राथमिकताले समयमा नै अपेक्षित परिणाम ल्याउँदछ । विकासका सही प्राथमिकताले लगानीको सही प्रतिफल प्राप्त गराउँदछ । ठाकुरवावा नगरपालिकाको सन्दर्भमा नगरमा शुसासनको प्रत्याभुति मार्फत दक्ष जनशक्तिको विकास गरी यस गुरु योजनाले निर्दिष्ट गरेको दुरदृष्टिले दिशा निर्देश गरेको मार्गमा विकासका कृयाकलापहरूलाई कार्यान्वयन गरी निर्दिष्ट लक्ष्य प्राप्त गर्न जनसहभागीतामा आधारित दिगो र द्रुत विकासको लागि निम्नानुसारको प्राथमिकतामा आधारित नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

१. मानव अधिकार, सुशासन तथा सामाजिक न्याय
२. मानव संसाधन, सामाजिक तथा राजनीतिक विकास
३. प्राकृतिक श्रोत र साधनको उचित व्यवस्थापन
४. पूँजीको वृद्धि तथा सूचना तथा प्रविधी विकास
५. वातावरण मैत्री एवम् समावेशी भौतिक तथा पूर्वाधार विकास

गुरुयोजनासँग अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रहरू

१. लैंगिक समानता तथा समावेशीता
२. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण
३. दिगो विकास लक्ष्यहरूको स्थानीयकरण

नीतिहरू

१. मानव अधिकार, सुशासन तथा सामाजिक न्यायसँग सम्बन्धित

१.१ नगरपालिका सबै प्रकारका सेवाहरू मानव अधिकार मैत्री, पारदर्शी र चूस्त स्फुर्त हुनेछन् । प्रत्यक्ष र न्यायोचित करको व्यवस्था गर्दै संकलित करलाई सम्पन्नता स्तरिकरणको आधारमा विपन्नहरूलाई सहयोग गर्ने पद्धतीलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

१.२ सम्पन्नता स्तरीकरण (आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय, सामाजिक आदी सूचकहरू) गरेर सम्पन्नताको आधारमा विपन्न, दलित परिवारका सदस्यहरूलाई प्राविधिक शिक्षा, स्वास्थ्य उपचार र उच्चम सञ्चालनमा विशेष सहुलीयत दिइनेछ । बालक, अपांग, ज्येष्ठ नागरीक सबै नगरवासीहरूलाई विधुतीय परिचयपत्र अनिवार्य गरिनेछ ।

१.३ नगरलाई बालश्रम, बालविवाह, छाउपडी, दाइजो, छुवाछुत, बोक्सी प्रथा निषेधीत वा मुक्त नगरको रूपमा विकास गरिनेछ । यसका लागि कानून निर्माण र कार्यान्वयनमा विशेष जोड दिईनेछ । यसका साथै स्थानिय निकाय र यस अन्तरगतका शाखाहरू, समुदायमा आधारीत संगठन, स्थानिय संघ संस्थाहरूको जवाफदेहिता प्रवर्धन गरीनेछ ।

१.४ सामाजिक रूपमा रहेका कुरीतीहरू जस्तै छाउपडी, बालविवाह, बोक्सी, दाइजो, छुवाछुत, जाँड रक्सी, बहुविवाह, अन्धविश्वास आदीलाई हटाउन जनचेतनामूलक अभियानलाई संचालन गरिनेछ ।

२.मानव संसाधन, सामाजिक तथा राजनीतिक विकाससंग सम्बन्धित

२.१ नगरवासीहरूको सिप र दक्षता अभिवृद्धि गरी कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रको आमूल रुपान्तरण गर्न कृषिको व्यापारीकरण, यान्त्रीकरण, सूचना तथा प्रविधिको उपयोग गरेर औद्योगीकरण तथा बजारीकरण गरिनेछ ।

२.२ विद्यालय उमेरका सबै बालबालिकाहरूको लागि सहज गुणस्तरीय शिक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा एवं इच्छुक विद्यार्थीहरूको लागि प्राविधिक शिक्षाको उपलब्धता गराइने छ । बाल मैत्रि, फरक क्षमता भएका विद्यार्थि मैत्रि, बालिका र किशोरीका लागि सुरक्षित शैक्षिक वातावरणको निर्माण गरीनेछ ।

२.३ प्रत्येक नागरीकले वर्षमा एकपटक अनिवार्य रूपमा स्वास्थ्य जाँच गराउने कुरालाई सुनिश्चित गरिनेछ । सुरक्षित प्रजनन स्वास्थ्य अन्तरगत नियमित गर्भ जाँच र स्वास्थ्य केन्द्रमा सुत्केरी गराउने कुराको सुनिश्चित गरिनेछ ।

२.४ नगरभित्र रहेका सबै समुदायमा आधारीत संगठनहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू, विद्यालयहरू, व्यवसायीक प्रतिष्ठानहरूले वार्षिक कार्ययोजना सम्बन्धित वडा कार्यालयमा पेश गर्ने तथा वार्षिक रूपमा स्थानिय सरकारको प्रतिनीधिको रोहवरमा सामाजिक लेखापरिक्षण गर्नुपर्नेछ ।

३. प्राकृतिक श्रोत र साधनको उचित व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित

३.१ नगर भित्रका प्राकृतिक श्रोतहरू (जल, जमिन, जंगल, जलचर, जनावर) को संरक्षण एवम् बैज्ञानिक तथा दिगो व्यवस्थापनद्वारा उत्पादकत्व वृद्धि गरी दिगो रूपमा सदुपयोग गरेर आय आर्जन तथा रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि गरिनेछ ।

३.२ नगरलाई पर्यापर्यटन गन्तव्यको रूपमा विकास गरिनेछ ।

३.३ नागरीकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी प्राकृतिक श्रोत र साधनहरूको दिगो सदुपयोगको लागि सक्षम बनाइनेछ ।

४. पूँजीको वृद्धि तथा सूचना तथा प्रविधी विकाससँग सम्बन्धित

४.१ हरेक घरपरिवारहरूलाई वार्षिक व्यवसायिक योजना तयार गरी उद्यमी बन्नको लागि प्रोत्साहित गरिनेछ भने व्यावसायिक योजना मुताविक उत्पादित वस्तुहरूको बजारीकरणलाई सुनिश्चित गरिनेछ ।

४.२ वार्षिक योजना मुताविक लक्ष्य भन्दा बढी कृषि, पशु तथा औद्योगिक उत्पादन तथा विक्रि गरेर आय वृद्धि गर्ने घर परिवारलाई विशेष रूपमा सम्मान गरिनेछ ।

४.३ योजना अवधीको पहिलो ५ वर्षमा नगरपालिका भित्र नगरमा सकारात्मक प्रभाव पार्ने उद्योग, होटल व्यवसाय आदि सञ्चालन गरेर न्यूनतम १० जनालाई नियमित रोजगारी दिने रोजगारदाताहरूलाई करमा सहूलियत दिइने छ भने ५० जना भन्दा बढी रोजगारी दिनेहरूलाई विशेष सहूलियत प्रदान गरिनेछ ।

४.४ नगरपालिकाका विकासका कार्यहरूको भुक्तानी लगायतका आर्थिक कारोवारहरू वैकिङ्ग प्रणाली मार्फत गरिनेछ ।

५. वातावरण मैत्री एवम् समावेशी भौतिक तथा पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित

५.१ नगरपालिकाले भौतिक पूर्वाधार मापदण्ड निर्माण गरी लागु गर्ने छ र सबै प्रकारका सार्वजानीक भौतिक संरचनाहरू समावेशी हुनेछन ।

५.२ नगरपालिकाले निर्माण गर्ने सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरू निर्माणको लागि उपभोक्ता समुह वा समुदायमा आधारीत समुह वा संस्थाहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।

५.३ सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधारहरूको योजना तर्जुमा प्रक्रिया देखी सम्पन्न भएर हस्तान्तरण प्रक्रिया सम्म सार्वजानीक सुनुवाई, जन सम्पादन जस्ता प्रक्रियाहरू मार्फत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।

५.४ प्रत्येक हप्ताको एक निश्चित वार र समय तोकी घरपरिवार तह देखी सार्वजनिक स्थलहरूमा सरसफाई अभियान कै रूपमा अनिवार्य गरिनेछ ।

५.५ सरसफाई, वाटोको दाँया बाँया वृक्षारोपण, खोलाको किनारामा वाँस एवम् वृक्षारोपण, जग्गामा नियमित खेतीपाती, व्यवस्थित सार्वजनिक शौचालय, स्वस्थकर खाना, उचित मूल्य आदिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।

नगरपालिकाको समष्टिगत आर्थिक रणनीतिहरू

नगरको कुल ग्राहस्थ वचत वृद्धि हुदा पूँजी निर्माणको लागि वातावरण तयार हुन जान्छ र समृद्ध नगरको आधारशिला तयार हुन्छ र आर्थिक विकासले गती लिन्छ । उत्पादनमा वृद्धि, नयाँ प्रविधीको आविष्कार तथा विकास, रोजगारीको सिर्जना, वजारयोग्य वस्तुहरूको उत्पादन र विक्री, नागरीकहरूको बीचमा सहभागीता र वित्तिय संस्थाहरूको उपलब्धता, नगरपालिकाको बजेटको सदुपयोग र नीजि क्षेत्रको लागि लगानी मैत्री वातावरण निर्माणले पूँजी निर्माणको आधार तयार हुन्छ । आर्थिक विकासका लागि निम्नलिखत रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछ :

१. संघिय सरकार, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदानहरूको विकास प्राथामीकताको आधारमा लगानी गर्ने
२. जनशक्ति विकास, सामाजिक विकास, प्राकृतिक श्रोत र साधनको व्यवस्थापन, पूँजी निर्माण, प्रविधी विकास र भौतिक तथा पूर्वाधार विकासको लागि नीजि क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, सहकारी, समुदायमा आधारित संगठनहरूसँग सहकार्य गर्ने ।
३. सबै नागरीकले अनिवार्य रुपमा सहकारीको सदस्यता लिएर मासिक रुपमा न्यूनतम वचत गर्न उत्प्रेरीत गर्ने र वचत रकमलाई उत्पादनमूलक काममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने
३. सबै नागरीकहरूलाई बैंक वा वित्तिय संस्थामा खाता खोल्न अभिप्रेरित गर्ने
४. सबै नागरीकहरूको लागि वचत र सहकारी शिक्षाको व्यवस्था गर्ने
५. वैदेशीक रोजगारीमा भएका व्यक्तिहरूको परिवारका सदस्यका लागि लक्षित गरी वित्तिय साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
६. बैंकहरूलाई सबै वडामा शाखा खोल्न उत्प्रेरीत गर्ने
७. सहकारी तथा पब्लीक कम्पनीहरूमार्फत सामुदायिक उद्यमशिलता स्थापना तथा प्रवर्धन गर्न उत्प्रेरीत गर्ने

परिच्छेद ५

विषयगत विकासका दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरू, नीति तथा कार्यक्रमहरू

ठाकुरवावा नगरपालिकाले निर्दिष्ट गरेको सोच, दूर दृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य र परिणामात्मक लक्ष्य प्राप्तीको लागि विषयगत दूरदृष्टी, लक्ष्य, उद्देश्यहरू, नीति तथा कार्यक्रमहरू, कार्यनीतिहरू तथा क्रियाकलापहरू तय गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।

५.१. शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी

दूरदृष्टि

“मानव संशाधन विकास तथा अभिवृद्धि नगरको अभियान, गुणस्तरीय एवं जीवन उपयोगी शिक्षा ठाकुरवावाको पहिचान”

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु:

यस योजनाका पहिलो ५ वर्षमा नगरपालिकाको साक्षरता ९५ प्रतिशत बनाउने, सबै वडाहरुमा प्राविधीक विद्यालयहरुको स्थापना गर्ने १० वर्ष भित्रमा प्राविधीक र सैद्धान्तिक शिक्षाको अनुपात ७०:३० पुर्याउने र योजनाको अन्तिम सम्ममा ठाकुरवावा नगरपालिकालाई ५ नं. प्रदेशकै प्राविधीक शिक्षाको गन्तव्यस्थल बनाउने । यस लक्ष्य प्राप्तीका लागि निम्नलिखित उद्देश्यहरु रहेका छन् ।

१. सबै नागरीकको लागि शिक्षाको सुनिश्चित गर्दै गरिवीको रेखामुनी रहेका, विपन्न, दलित र पिछडीएका समुदायहरुका लागि विशेष रुपमा आधारभूत एवम् प्राविधीक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने ।
२. नगरवासीको सिप तथा दक्षता वृद्धि गर्न सीप विकास केन्द्रको स्थापना गर्ने ।
३. शैक्षिक नीति, पाठ्यक्रम, शैक्षिक संस्था प्रशासन र संरचनामा प्रत्येक वर्ष पुनरावलोकन गरी दुरुस्त र चुस्त राख्ने ।
४. योजना अवधीको ५ वर्षमा प्राविधीक विषयहरुमा उच्च शिक्षा प्रारम्भ गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. शिक्षालाई सबैको पहुँचमा पुग्ने गरी विद्यालयहरुको स्थापना एवा संस्थागत सुधार गर्ने ।
२. १८ वर्ष सम्मको बाल बालिकालाई अनिवार्य रुपमा आधारभूत शिक्षा उपलब्ध गराउने।
३. हाल निरक्षर रहेका १९ वर्ष देखी माथी ६० वर्ष सम्मका सबै नागरीकलाई ५ वर्ष भित्र प्राविधिक (सिपमुलक) साक्षर बनाउने ।
४. शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनपयोगी र व्यवसायमूखी बनाउने ।
५. आर्थिक रुपमा विपन्न र सामाजिक रुपमा पछाडी पारीएका समुदायका विद्यार्थीहरुलाई विशेष सहूलियतका साथ आधारभूत, माध्यमिक र प्राविधीक शिक्षामा अवसर सुनिश्चित गर्ने ।
६. शिक्षालाई गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी बनाउन सबै तहका शिक्षालयहरुमा प्रयोगशाला, अनुसन्धान केन्द्र (प्राविधीक तथा उच्च शिक्षाको हकमा) खुला सिकाई केन्द्र तथा वर्गैचाको र स्थलगत अध्ययनको व्यवस्था मिलाउने

७. कृषि, वन, ईन्जिनियरींग, चिकित्साशास्त्र, खाद्य प्रविधी, पर्यटन, वाणिज्य, विकास जस्ता विषयमा प्राविधीकशिक्षा अध्यापनको लागि हाल भई रहेका माध्यामिक विद्यालयहरुलाई प्राविधीक विद्यालयमा स्तरोन्नती गर्न पब्लीक कम्पनी तथा सहकारी क्षेत्रसँग साभेदारी गर्ने ।

मुख्य कार्यक्रमहरु

तालिका: ४४ शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधी : मुख्य कार्यक्रमहरु:					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीतिहरु	कृयाकलापहरु	लक्ष	अनुमानित बजेट रु. (पहिलो ५ वर्ष)	सहकार्य
१. सिपमुलक प्राविधीक साक्षरता अभियान	स्थानीय विद्यालयहरुसँग सहकार्य गरेर १८ वर्षभन्दा माथिका नागरीकलाई सीप र शिक्षासँगै सिकाउने	१. अवस्था पहिचान २. पाठ्यक्रम तयारी ३. कक्षा सञ्चालन	१. नगरपालिकाका सबै वडा २. आधारभूत र उच्च तह ३. नौ वटै वडामा कक्षा सञ्चालन	५०,००,०००	गैसस
२. बाल शिक्षा अभियान	अनिवार्य बाल शिक्षालाई प्रवर्धनका लागीका विधी र अनुदान सहयोग	दिवा खाजा कार्यक्रम	नगरपालिकाका सबै वडा	४५,००,०००	गैसस
३. गुणस्तरीय शैक्षिक अवस्थाको प्रवर्धन कार्यक्रम	शैक्षिक गुणस्तरको लागि आवश्यक भौतिक एव शैक्षिक पूर्वाधारहरु स्तरोन्नती गरी नियमित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन गरी पुरस्कारको व्यवस्था गर्ने ।	१. मेयरको अध्यक्षतामा नगर शिक्षा समिती बोर्ड गठन गर्ने २. वडा स्तरमा शिक्षा अनुगमन शिक्षा उप समिती गठन तथा परिचालन ३. विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार विकास गर्ने ४. सरकारी शिक्षकहरुको क्षमता विकास ५. प्रत्येक ३ महिनामा विद्यालयको कार्य सम्पादन मुल्यांकन गरी पुरस्कृत गर्ने	१. सबै तहमा कम्तीमा ९० प्रतिशत उत्कृष्ट नतिजा	५,००,००,०००	
४. नियमित स्कूल संचालन	विद्यालय अनुदान	विद्यालयका गतिविधीहरु नियमित रुपमा सञ्चालन गर्ने		५,००,००,०००	
५. विद्यालयहरुलाई डिजिटल	स्थानीय स्तरमा कार्यरत गैसस, शिक्षा कार्यालय तथा	विद्यालयहरुमा कम्प्युटर, इमेल, इन्टरनेटको व्यवस्था	१. २०७९/२०८० सम्ममा सबै विद्यालयहरुलाई सुचना	२,००,००,०००	नीजि क्षेत्र सामाजिक

सूचना प्रविधी युक्तवनाउने	व्यापारीक प्रतिष्ठानहरूसँग सहकार्य गरी विद्यालयहरुलाई सूचना प्रविधीयुक्त वनाउने	गर्ने र विद्यालका सबै अभिलेखहरुलाई विधुतीकरण गर्ने	प्रविधी युक्तवनाउने		उत्तरदायित्व वहन
६. सुविधा सम्पन्न समावेशी भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा स्तरोन्नती कार्यक्रम	विद्यालयहरुका भौतिक पूर्वाधारहरुलाई समावेशी, सुविधा सम्पन्न तथा सुरक्षित वनाउने कार्यविधी र अनुदान सहयोग	१. विद्यालय भवनहरुलाई अपांग मैत्री वनाउने २. सबै विद्यालयहरुमा छात्र तथा छात्रामैत्री शौचालय, सफा पिउने पानी, फोहर संकलन स्थल/विन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलकुद परिसर, साइकल स्टेण्ड, चमेना गृह, सिकाई केन्द्र, वगैँचा निर्माण गर्ने	१. २०७९।२०८० सम्ममा सबै विद्यालयहरुका छात्र, छात्रा शौचालय, सफा पिउने पानी, फोहर संकलन स्थल/विन, पुस्तकालय, प्रयोगशाला, खेलकुद परिसर, साइकल स्टेण्ड, चमेना गृह, सिकाई वगैँचा निर्माण गर्ने	६,००,००,०००	
७. प्राविधीक शिक्षाको मूलप्रवाहीकरण	समुदायमा आधारीत संस्थाहरूसँग सहकार्य गरेर जीवन उपयोगी, सिपमुलक र व्यवसायीक शिक्षाको सहज उपलब्धता	कृषि, वन, चिकित्सा, ईन्जिनियरीगं, पर्यटन, खाद्य प्रविधि, आईसीटि, उद्यमशिलता जस्ता विषयमा प्राविधीक शिक्षा सञ्चालन गर्ने (सहकारी, पब्लिक कम्पनि) (२ वटा मौज्जात र थप २ वटा गरी जम्मा ४ वटा)	१. २०७९।२०८० सम्ममा कम्तीमा पनि उल्लेखीत विषयमा एक प्राविधीक विद्यालय सञ्चालन गर्ने	१,००,००,०००	सरकारी विद्यालयलाई स्तर उन्नोती गर्ने
८. प्रशिक्षार्थी कामदार (ओजेटी तालिम)	सेवा प्रदायक संघ संस्थाहरूसँग समन्वय गरी प्रशिक्षार्थी कामदार पठाउने वातावरण निर्माण गर्ने	सिपमुलक (प्राविधिक) साक्षरता प्राप्त सहभागीलाई (प्राविधिक विषयमा वर्षमा १० जना)		५०,००,०००	गैसस
९. उच्च शिक्षाको सहज उपलब्धता	समुदायसँग सहकार्य गरी नगरपालिकामा गुणस्तरीय शैक्षिक संस्था मार्फत उच्च शिक्षा सहज उपलब्धता गराउने	प्राविधीक तथा सैद्धान्तिका मान्य विषयमा स्नातक तथा स्नाकोत्तर क्याम्पस सञ्चालन गर्ने	१. २०७९।२०८० सम्ममा कम्तीमा प्राविधीक विद्यालयमा एक स्नातक र सैद्धान्तिक विषयमा एक स्नाकोत्तर क्याम्पसको स्थापना गर्ने	१,००,००,०००	विद्यालयलाई स्तर उन्नोती गर्ने
१०.	प्रत्येक स्कूलमा हरिते	१. क्लव गठन	सबै विद्यालयमा हरित	१६,००,०००	विद्यालयसंग

विद्यालयहरुमा हरित क्लवको विकास	क्लवको गठन तथा प्रवर्धन	२. नर्सरी स्थापना ३. विद्यालय परिसरमा वृक्षारोण	क्लव स्थापना गर्ने		सहकार्य गर्ने
				१९,११,००,०००	

५.२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाई

दूरदृष्टि

“स्वस्थ, सम्बृद्ध र सुरक्षित नागरीक नगरपालिकाको प्रतिवद्धता, नागरीकको घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवाको सहज उपलब्धता”

लक्ष्य तथा उद्देश्य

नगर भित्रका सबै नागरीकलाई गुणस्तरीय आधारभुत स्वास्थ्य सेवाहरु शुलभ तथा निशुल्क रुपमा उपलब्ध गराउन निम्नलिखित उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएका छन्:

१. आर्थिक रुपमा विपन्न, सामाजिक रुपमा पछाडी पारीएका, वालवालिकाहरु, ज्येष्ठ नागरीकहरु, अपांग, असहाय नागरीकहरुलाई निशुल्क आधारभुत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने
२. नगरपालिकामा स्वास्थ्य व्यवहार र आनीवानी विकास गर्न स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने
३. नगरभित्र स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न, पोषणयुक्त खाना आपूर्ति, रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता अभिवृद्धि र व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक सरसफाईलाई प्रवर्धन गर्ने ।
४. स्वास्थ्य नीति, नियम र मापदण्ड निर्माण गरी नगरपालिका भित्र शुलभ र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्ने ।
५. व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक सरसफाईका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम :

१. मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रम
२. परिवार नियोजन र जनसंख्या व्यवस्थापन
३. वंशाणुगत संक्रमणीत रोग एवं सरुवा तथा महामारीहरुको रोकथाम एवं सुरक्षा
४. युवा प्रजनन स्वास्थ्य प्रवर्धन
५. लैंगिक हिंसाको उन्मुलन तथा हिंसा पिडितहरुको लागि स्वास्थ्य सेवा
६. नगरपालिका भित्र मदिरा तथा सूतिजन्य पदार्थको वेच विखन तथा उपभोग नियमन गर्ने
७. स्वास्थ्यलाई फाइदा नगर्ने तयारी खाद्य पदार्थहरु सूति, मदिरा जस्ता वस्तुहरुमा सार्वजानीक स्वास्थ्य कर लगाउने

८. औषधी तथा खाद्यवस्तुहरूको मुल्य, म्याद र गुणस्तर नियमन गर्ने
९. खुला दिशापिसाव मुक्त क्षेत्रको रूपमा विकसित गर्ने
१०. सबै घर परिवारमा प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार सम्बन्धि औषधी र सामग्रीहरूको (प्राथमिक उपचार बक्स) व्यवस्थासहजीकरण गर्ने ।
११. समुदायमा आधारीत स्वास्थ्य सरोकार समुहहरू मार्फत स्वस्थ व्यवहार, दैनिक व्यायाम, औषधी, खोपहरूको प्रयोग र स्वस्थ आनीवानीहरू विकाससम्बन्धि जनचेता अभिवृद्धि गर्ने
१२. समुदायमा आधारीत स्वास्थ्य सरोकार संस्थाहरूको गठन तथा संस्थागत क्षमता सुदृढीकरण गर्ने
१३. स्वास्थ्य स्वसेविकाहरूको क्षमता विकास तथा परिचालन

मुख्य कार्यक्रमहरू

तालिका: ४५ स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाई : मुख्य कार्यक्रमहरू:					
कार्यक्रमहरू	कार्यनीति	कृयाकलापहरू	पहिलो ५ वर्ष	पहिलो ५ वर्षको लागि अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
१. स्वास्थ्य विमा कार्यक्रम	१. सबै नगरवासिहरूका लागि सहज स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुर्याउन अनिवार्य स्वास्थ्य विमा लागु गरिनेछ २. गरिवीको रेखा मुनि रहेका, फरक क्षमता भएका र असहाय नागरीकको लागि अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।	१. अभिलेख तयार गर्ने (औषधी समेतको) २. अनिवार्य स्वास्थ्य विमा गर्ने	२०७६।०७७ सम्म सबै नागरीकको विमा गरिसक्ने	५०,००,०००	गैसस
२. रोग अनुसन्धान तथा रोकथाम केन्द्रको स्थापना	नयाँ र विशेष प्रकारका रोगहरूको अनुसन्धान गरी रोकथामका उपायहरू अपनाइनेछ ।	१. स्वास्थ्य केन्द्रमा नगरस्तरीय अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना २. सबै विद्यालयहरूमा स्वास्थ्य सूचना केन्द्रको स्थापना	१. २०७६।२०७७ सम्म अनुसन्धान केन्द्रको स्थापना २. २०७६।२०७७ सम्ममा सबै विद्यालयहरूमा सूचना केन्द्रको स्थापना	२५,००,०००	गैसस
३. पोषण तथा स्वास्थ्य जनचेतना कार्यक्रम	१. स्थानीय सामुदायिक रेडियोहरूसँग सहकार्य गरी पोषण तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नागरीकलाई जागृत गर्ने। २. समुदायमा आधारित स्थानिय समुहहरू मार्फत प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने ३. विद्यालय, शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूलाई परिचालन गर्ने	१. रेडियो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २. प्रचार प्रसार अभियान सञ्चालन गर्ने ३. विद्यालय तथा विद्यार्थीहरूमा सचेतना	साप्ताहिक रेडियो कार्यक्रम प्रचार प्रसार जनचेतना अभियान	१०,००,०००	गैसस र सञ्चार माध्यम
४. सुनौलो हजार दिन तथा बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	१. प्रत्येक बालवालीकाको स्वास्थ्य र पोषण सुनिश्चितता गरिनेछ । २. गरिवीको रेखामुनि रहेका बालवालीकाहरूको पोषण सुनिश्चित गर्ने ।	१. जनचेतना कार्यक्रम २. पोषण सहयोग ३. सुनौलो हजार दिनका आधारभुत कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ४. आधारभूत खोप कार्यक्रम	१. २०७५।२०७६ मा शत प्रतिशत सुनौलो १०० दिनको सुनिश्चितता	१,००,००,०००	गैसस
५. मातृ शिशु सुरक्षा कार्यक्रम	सुरक्षित जन्म, आमा तथा शिशुको सुरक्षित स्वास्थ्य सुनिश्चित गर्ने (४ वाट ९ वटा बढामा पुर्याउने)	१. सबै वार्डहरूमा जन्म केन्द्रहरू स्थापना गर्ने २. गर्भवती महिलाको	२०७५।२०७६ देखी शुरु गरी निरन्तर रूपमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	५,००,००,०००	गैसस

		प्रोफाइल तयार गरी निरन्तर फलो अप गर्ने ३. जन्म केन्द्र विस्तार (५ वटा) र संचालन			
६. रोग प्रतिरोधात्मक खोपको विस्तार	नगरपालिकालाई शतप्रतिशत रोग प्रतिरोधात्मक क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने	निशुल्क खोपको विस्तार गर्ने	२०७६।२०७७ सम्ममा शतप्रतिशत सेवा उपलब्ध गराउने	२५,००,०००	गैसस
७. परिवार नियोजन तथा जनसंख्या व्यवस्थापन	नगरपालिकाको जनसंख्यालाई व्यवस्थित गर्ने र प्रजनन योग्य उमेरमा वच्चा जन्माउन अभिप्रेरित गर्ने	१. जनचेतना २. स्थायी वन्द्याकरण ३. परिवार नियोजनका साधन वितरण ३. सुरक्षित गर्भपतन परामर्श तथा सेवा ४. पाठेघर र क्यान्सर सचेतना तथा जाँच क्याम्प ५. विद्यालयहरुमा यौन तथा प्रजनन शिक्षा	२०७६।२०७७ देखी निरन्तर सञ्चालन	४०,००,०००	गैसस
८. सरुवा रोग तथा महामारी नियन्त्रण कार्यक्रम	नगरभित्रका सरुवा रोगको तथा महामारीको प्रभावलाई नियन्त्रण गर्ने	१. जनचेतना तथा महामारीको व्यवस्थापन योजना तयार	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
९. आपतकालिन स्वास्थ्य व्यवस्थापन	सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा आपतकालिन अवस्थामा स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सक्ने क्षमताको विस्तार गर्ने	१. आपतकालिन स्वास्थ्य उपकरण र औषधीहरुको व्यवस्था २. आपतकालिन उद्धार टोलीको गठन, क्षमता विकास तथा परिचालन	२०७६।२०७७ सम्ममा	२०,००,०००	
१०. विपन्न नागरीक स्वास्थ्य सेवा कोष	कार्यविधी वनाएर संचालन गर्ने सबै विपन्न नागरीकहरुको स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिता गर्ने	१. विपन्न नागरीक आर्थिक सहायता कोष स्थापना र परिचालन गर्ने	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
११. वंशाणुगत तथा सरुवा रोग नियन्त्रण तथा रोकथाम	नगरभित्रका सबै नागरीकहरुका वंशाणुगत तथा सरुवा रोगहरुको न्यूनिकरण तथा अन्त गर्ने	१. वंशाणुगत रोग तथा सरुवा रोगको प्रोफाइल तयार गर्ने २. सबै स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा सूचना	२०७६।२०७७	२०,००,०००	

		तथा औषधीहरुको व्यवस्था गर्ने			
१२. औषधी व्यवस्थापन	सहज र सुलभ रुपमा औषधी वितरणको व्यवस्था गर्ने	हरेक स्वास्थ्य चौकीमा नगरपालिकाले साभ्ना औषधी पसलको स्थापना र संचालन	२०७६।२०७७		
१३. लैंगिक हिंसा जन्य समस्याहरुको रोकथाम तथा उपचार	सबै प्रकारका लैंगिक हिंसाहरुको कारण उत्पन्न परिस्थितीको उपचार सुनिश्चित गर्ने र लैंगिक हिंसा विरुद्ध अभियान	१. जनचेतना २. जगोडा औषधीको व्यवस्था गर्ने ३. अभियान सञ्चालन गर्ने	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
१४. आर्युवेद अस्पताल स्थापना	आर्युवेदको उपचार पद्धतीको व्यवस्थाका लागि कार्यविधी निर्माण गर्ने	१. नगरस्तरीय आर्युवेदको स्थापना तथा संचालन	२०७६।२०७९	५०,००,०००	
१५. सरसफाई अभियान संचालन	१. कार्यविधीको निर्माण २. प्रत्येक हप्ताको एक पटक ७ देखी ९ वजे टोलमा र ९ देखी ११ वजे स्कूलमा सरसफाई अभियान संचालन गर्ने	१. सरसफाई अभियान	२०७६।२०७९	१,००,००,०००	
		२. फोहर संकलन (डस्ट विन - गल्ने नगल्ने)			
		३. फोहर संकलन वा ढुवानीको व्यवस्था			
		४. डम्पींग साइटको व्यवस्था गर्ने			
		५. फोहर प्रशोधन केन्द्रको स्थापना र संचालन			
		६. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तथा पुरस्कार			
मानसिक स्वास्थ्य सुधार कार्यक्रम	मानसिक तनाव घटाएर सकारात्मक सौचको विकास	जनचेतना विस्तार मानसिक स्वास्थ्य परामर्श विज्ञको व्यवस्था गर्ने	२०७६।२०७७	५,००,०००	गैसस
नगरमा आकस्मीक स्वास्थ्य सेवालार्ई सहज सुलभ बनाउने	समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरेर आकस्मीक स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने	एम्बुलेन्स खरिद (३ वटा)	२०७६।२०७७	३५,००,०००	
आगलागी नियन्त्रण	स्थानीय गाउँ घर, बजार, जंगलमा अग्नि नियन्त्रण	दमकल खरिद -एक वटा)	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	
गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा	गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चिताको लागि मदिरा	१. स्वास्थ्य नीति, नियम, मापदण्ड		१०,१५,००,०००	

	वेचविखन तथा उपयोग, औषधी तथा खाद्य पदार्थ उत्पादन, विक्री, भण्डारण सम्बन्धि अनुगमन तथा नियमन	निर्माण तथा कार्यान्वयन २. स्वास्थ्य अनुगमन उप समिती गठन तथा परिचालन			
--	---	---	--	--	--

५.३. पर्यटन तथा सँस्कृति

दूरदृष्टि:

“मिजासीला नागरीक, सन्तुलित वातावरण, विश्वासीलो सेवा सुसँस्कृत गाउँ शहर, प्रविधीयुक्त व्यवसाय, पर्यटनमा टेवा”

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु

नगरवासीहरुमा पर्यटन व्यवसायको क्षमता अभिवृद्धि गरेर गाणुस्तरिय व्यवसाय प्रवर्धन गरी देशभिन्न र वाहिरका विभिन्न भागहरुसँग नगरको सम्बन्ध विस्तार गर्ने, नगरलाई पर्यटन गन्तव्यको रुपमा स्थापित गरेर रोजगार तथा आयआर्जनका अवसरहरु सिर्जना गर्न निम्न लिखित उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएको छः

१. नगरलाई एक सुरक्षित र आकर्षक पर्यटन गन्तव्य स्थलको रुपमा स्थापित गर्ने
२. स्थानीय सँस्कृति, प्रकृति र प्रविधीको समिश्रण गरेर गुणस्तरीय पर्यटन प्रवर्धन गर्ने
३. नगरमा पर्यटन सँस्कृतिको विकास गर्न नागरीकको क्षमता अभिवृद्धि गरी पर्यटन व्यवसाय तर्फ आकर्षित गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. गुणस्तरीय, विश्वासीलो र गाणुत्मक पर्यटन व्यवसाय प्रवर्धन गर्न दक्ष जनशक्तिको विकास गर्ने
२. सेवाको गुणस्तरको सुनिश्चितताको लागि पर्यटन व्यवसाय मापदण्ड विकास गरेर लागु गर्ने
३. पर्यटकको सुरक्षाका लागि सुचना र उद्धार संयन्त्रको विकास गर्ने
४. स्थानिय संस्कृतीको प्रवर्धन गर्दै पर्यापर्यटनको प्रवर्धन गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिका: ४६ पर्यटन तथा संस्कृति : मुख्य कार्यक्रमहरु:					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
१. नगरको पर्यटन नीति तयार गर्ने	दिर्घकालिन र गुणस्तरीय पर्यटन विकासको लागि रणनीति तयार गर्ने	१. पर्यटन विकासको लागि आधारभूत सूचनाहरु संकलन	२०७६।२०७७	५,००,०००	नेपाल पर्यटन बोर्ड
२. नगरपालिका स्तरीय पर्यटक सुचना केन्द्रको स्थापना	नगरभित्रका पर्यटन केन्द्रहरुका वारेमा सूचना उपलब्ध गराएर सूचनाको वारेमा जानाकारी गराउने	१. सूचना संकलन र जानकारी तयारी २. दुईवटा स्थानमा पर्यटन सूचना केन्द्रहरु स्थापना	१. २०७६।२०७७ २. २०७७।२०७८	२०,००,००० १८,००,०००	नेपाल पर्यटन बोर्ड
३. पर्यटन प्रवर्धन बोर्डको स्थापना	दिगो पर्यटन विकासको लागि नगरपालिकामा पर्यटन प्रवर्धन बोर्डको स्थापना गर्ने र नेपाल पर्यटन बोर्डसँग समन्वय गर्ने	१. पर्यटन प्रवर्धन बोर्डको स्थापना गर्ने २. बोर्डको कार्ययोजना बनाएर कार्यान्वयन गर्ने	१. २०७६।२०७७	१०,००,०००	नेपाल पर्यटन बोर्ड
४. गुणस्तरीय पर्यटन व्यवसायको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम	गुणस्तरीय पर्यटन व्यवसायको लागि पर्यटन व्यवसायीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरी पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्ने	१. पर्यटन व्यवसायीहरुको सूचि तयार गर्ने । २. पर्यटन व्यवसायीको लागि क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	१. २०७५।२०७७	२५,००,०००	नेपाल पर्यटन बोर्ड
५. होम स्टे सञ्चालन प्रवर्धन	स्थानीय नागरीकको आयआर्जन वृद्धि गर्न र संस्कृतिको प्रवर्धन गर्न होम स्टे सञ्चालन प्रोत्साहित गर्ने	१. होम स्टे क्षमता अभिवृद्धि गर्ने २. होम स्टेको लागि आधारभूत संरचना तयार गर्ने (५ वटा) ३. होम स्टेको	१. २०७५।२०७६	२५,००,०००	नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन बोर्ड, गैसस

		प्रवर्धन गर्ने			
६. र्याफटींग प्रवर्धन तथा सञ्चालन	पर्यटन प्रवर्धनका विविध अवसरहरूको सदुपयोग गरेर पर्यटन विकासको आधार तयार गर्ने	१. ववइ नदीमा समुदायमा आधारीत संस्थामार्फत र्याफटींग प्रवर्धन र सञ्चालन गर्ने	२०७७/२०७८	२०,००,०००	नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन बोर्ड
७. संग्रहालयको स्थापना तथा सवलिकरण	समुदायमा आधारित संग्रहालयको प्रवर्धन	१. थारु संग्रहालय सवलिकरण गर्ने २. थारु र पहाडी समुदायका मिश्रीत संग्रहालयको स्थापना तथा सवलिकरण	२०७७/२०७८	५०,००,०००	यूनेस्को, नीजि क्षेत्र र नेपाल पर्यटन बोर्ड
८. पर्यटक सुरक्षा	नगरभित्र आउने सबै पर्यटकहरूको सुरक्षाको प्रत्याभुति गराउने	१. पर्यटन सुरक्षा स्वयमसेवी दलको गठन तथा परिचालन	२०७७/२०७८	२७,००,०००	
१०. सुविधा सम्पन्न पर्यटन क्षेत्र	पर्यटक क्षेत्रहरूलाई सुविधा सम्पन्न बनाउन सूचना तथा प्रविधी सेवा उपलब्ध गराउने र पर्यटक क्षेत्रहरूलाई प्लाष्टिक क्षेत्र निषेधीत घोषणा गर्ने ।	१. सबै सार्वजानीक क्षेत्रहरूमा पर्यटकहरूका लागि इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध गराउने २. सबै पर्यटक क्षेत्रहरूमा शौचालय, स्नान केन्द्र, विश्राम स्थल, स्वस्थ पिउने पानीको व्यवस्था, प्राथमिक उपचारको, एटिएम व्यवस्था गर्ने,	२०७७/२०७८	५०,००,०००	एनटिबी, गैसस
पर्यटन पथ मार्ग (टेकिंग रुट)को स्थापन र संचालन	सामुदायिका वनहरू जोडेर सामुदायिक वनहरू जोडेर पर्यटन पथ निर्माण गर्ने ।		२०७७/२०७८	२५,००,०००	
प्रचार प्रसार	नगरपालिकालाई पर्यटन गन्त्व्यको रुपमा विकास गर्न सरोकारवालाहरूसंग सहकार्य गरेर प्रचार प्रसार गर्ने	मूख्य स्थलमा डिस्प्ले तथा सार्वजनिक स्थाल र मूख्य वाटोमा होडिंगबोर्ड	२०७७/२०७८	२५,००,०००	एनटिबी, नीजि क्षेत्र, सञ्चार माध्यम
ठाकुरवावा मन्दिरको प्रवर्धन	स्थानीय जनसमुदायमा आधारीत संस्थाहरूको सहकार्यमा मन्दिरको संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने ।	मूख्य क्रियालापहरू राख्दा राम्रो	२०७७/२०७८	५,००,००,०००	

				₹,00,00,000	
--	--	--	--	-------------	--

५.४. कृषि, पशु, सहकारी तथा बजार व्यवस्थापन

दूरदृष्टि:

“दक्ष किसान, सेवा केन्द्रमा पहुँच, आधुनिक प्रविधी, उत्पादन वृद्धि, सहकारी बजारीकरण कृषीको समृद्धि”

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु

किसानको दक्षता र जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गरि प्रति इकाई क्षेत्रफलमा अधिकतम उत्पादन गरि उद्यम विकास गरेर रोजगारी सिर्जना तथा उच्च आय आर्जन गर्ने ।

१. किसानको कृषि उत्पादन, उद्यम तथा बजारीकरण सम्बन्धि दक्षता वृद्धि गरी सबै किसानलाई व्यवसायिक किसानको रूपमा दक्ष बनाउने ।
२. जमिनको उत्पादकत्व वृद्धि गर्न प्रांगरीक मल तथा जैविक वस्तुहरुको प्रयोग गर्न प्रोत्साहीत गर्ने
३. समुदायमा आधारीत संस्था, सहकारी तथा पब्लिक कम्पनीहरु मार्फत कृषिमा आधारीत उद्यमिशलताको विकास गरेर रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने र आमदानी वृद्धि गर्ने ।
५. पशुपंक्षी तथा मत्स्यपालन विकास गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. नगरको कृषि नीति तयार गरी लागु गर्ने
२. कृषकको उत्पादन तथा व्यवसायीक क्षमता वृद्धि गर्ने
३. सिचाई सुविधा, कृषि सेवा केन्द्र र सूचना केन्द्रहरुको विस्तार गर्ने र प्रत्येक परिवारको पहुँचमा पुर्याउने
४. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन र विपद जोखिम न्यूनिकरण क्षमता अभिवृद्धि गर्ने
५. कृषि उत्पादन, उद्यमशीलता तथा बजारीकरणको लागि संस्थागत संरचना स्थापना गरी विकास गर्ने
६. कृषकलाई नयाँ वाली र प्रविधी तर्फ आकर्षित गर्न सिकाई केन्द्र तथा कृषि प्रदर्शनस्थलहरु विकास तथा सहकारी खेतीलाई प्रवर्धन गर्ने ।
७. कृषिमा रसायनीक मल तथा हानीकारक विषादीहरुको प्रयोगलाई कमगर्दै प्रांगरीक तथा जैविक खेती प्रवर्धन गर्ने ।
८. किसानलाई उच्च मुल्य प्रजातीका नगदेवाली, पशुपंक्षी तथा मत्स्य पालनखेती गर्न प्रोत्साहन गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिका ४७: कृषि, पशु, सहकारीत तथा वजार व्यवस्थापन : मुख्य कार्यक्रमहरु					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृष्याकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
१. व्यवसायीक कृषि योजना निर्माण	किसानको क्षमता अभिवृद्धि गरी व्यवसायिक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. सबै कृषकहरुलाई व्यवसायीक योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने । २. सबै किसानहरुको वाली चक्र योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने २. सबै जमिनमा उत्पादन भइरहेको र संभावित उत्पादन वालीको वारेमा अभिलेखीकरण गर्ने	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
२. जमिनको संरक्षण	नगरभित्रको सबै प्रकारको जमिनको संरक्षण गरि उत्पमदकत्व वृद्धि गर्ने	१. कृषि जमिनको अभिलेखिकरण गर्ने २. भूक्षय तथा वाढी ग्रस्त क्षेत्रको पहिचान गरि संरक्षण तथा पुनरउत्थानका क्रियाकलापहरु संचालन गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	गैसस
३. वन्यजन्तु हुने क्षतीको न्यूनिकरण	वन्यजन्तुको अतिक्रमणबाट वाली नाली र जनधनको संरक्षण गर्ने	१. वन्य जन्तुले नोक्सान नगर्ने वाली विविधीकरण गर्न प्रोत्साहन गर्ने । २. सम्भावना भएका स्थानहरुमा संरक्षणको लागि भौतिक छेकवार निर्माण गर्ने	२०७६।२०७७	५०,००,०००	निकुञ्ज, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष र गैसस
४. कृषि आपूर्ति केन्द्र र सूचना केन्द्रहरुको स्थापना	किसानको लागि आवश्यक पर्ने सूचना तथा सामग्री र प्राविधीक सेवाहरुको आपूर्ति गर्ने	१. कृषि सूचना केन्द्रको स्थापना २. वजार केन्द्रहरुको स्थापना ३. कृषि आपूर्ति केन्द्रहरुको स्थापना गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	
५. कृषि वन प्रणालीको विस्तार	कृषि वन उत्पादकत्व वृद्धि गर्नको लागि कृषि वन प्रविधी तथा खेती विविधीकरण गर्न प्रोत्साहीत तथा अनुदान गर्ने ।	१. कृषि वन नर्सरीको स्थापना २. कृषि वन प्रविधीको प्रदर्शन स्थल स्थापना (कृषक पाठशाला मार्फत)	२०७६।२०७७	५०,००,०००	गैसस

		३. कृषि वन प्रविधीमा कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि			
६. उच्च मूल्य प्रजातीको खेती प्रणालीको विस्तार	नगरपालिकामा हुन सक्ने उच्च मूल्यका खेती वालीहरुको पहिचान गरी खेती गर्न अभिप्रेरित तथा अनुदान	१. संभावित उच्च मुल्य प्रजातीका वालिहरु पहिचान गर्ने २. कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र उच्च मुल्य प्रजातीका वालिहरु उत्पादन गर्ने	२०७६,२०७७	१०,००,०००	गैसस
७. सहकारी खेतीको प्रवर्धन	सहकारी खेतीका लागि सम्भावित प्रदर्शन स्थलको पहिचान तथा अनुदान	१. सहकारी खेती प्रदर्शनका लागि सम्भावित सहकारी तथा स्थलको छनौट ३. नगदेवाली प्रवर्धन व्यवसायिक योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	??	१,००,००,०००	गैसस
८. प्रविधी विकास र विस्तार	विज्ञहरुको परामर्शमा उच्च मूल्यका वाली प्रवर्धनको लागि नगरपालिकाको जवलायु र भुवनौटको आधारमा परिक्षण (कृषक पाठशालासँगै जोड्ने)	१. प्रत्येक वार्डमा कृषि एवम जडीवुटी खेती प्रदर्शन स्थलहरुको निर्माण गर्ने २. नयाँ र उच्चमुल्य वाली प्रजातीहरु प्रवर्धन गर्ने	२०७६ देखी २०९४ सम्म	५०,००,०००	गैसस
९. प्रांगारीक मल उद्योग	नगरलाई प्रांगारीक खेती क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न समुदायमा आधारीत संस्थाहरु मार्फत प्रांगारीक मल उद्योग स्थापना गर्ने	१. प्रांगारीक मल उत्पादन उद्योग स्थापना र सञ्चालन गर्ने २. प्रांगारीक मल वितरण केन्द्र स्थापना र संचालन गर्ने	२०७६ देखी २०९४	५०,००,०००	संघिय, प्रदेश सरकार
१०. कृषि विकासका लागि भौतिक पूर्वाधार संरचनाको विकास	समुदायमा आधारीत संस्थाहरु मार्फत कृषि उत्पादनको लागि चाहिने भौतिक पूर्वाधारहरु सिँचाई, प्रदर्शन केन्द्र आदि स्थापनाको लागि सहजीकरण गर्ने	१. कृषियोग्य जमिनमा सिँचाई उपलब्ध गराउने २. ड्राई तथा कोल्ड स्टोरको स्थापना र संचालन ३. वीउ भण्डारण केन्द्रको स्थापना तथा प्रवर्धन	२०७६ देखी २०८०	२,००,००,०००	नीजि क्षेत्र र सहकारी
११. आत्मनिर्भर तरकारी खेती	तरकारीमा आत्मनिर्भर हुन र पोषण आपूर्तिको लागि	१. तरकारी खेतीको लागि कृषकहरुको क्षमता अभिवृद्धि	२०७५ देखी	५०,००,०००	गैसस

	करेसावारी विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	२. हरेक घरमा करेसावारी अनिवार्य रुपमा स्थापना			
१२. फलफूल विकास कार्यक्रम	१.हरेक घरलाई फलफूल खेतीमा प्रोत्साहन गर्ने व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धन गर्ने हरेक घर फलफूलका कम्तीमा ५ वटा विरुवा रोपण गर्न अभिप्रेरित गर्ने व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धनका लागि अनुदान सहयोग	२. फलफूल विरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना संचालन २. तीन कट्टा भन्दा माथीको जग्गामा व्यवसायिक फलफूल खेती प्रवर्धन गर्ने	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	गैसस
१३. मत्स्य विकास कार्यक्रम	मैज्दात पोखरीहरुलाई प्रवर्धन गर्ने र सम्भावित स्थानमा नयाँ पोखरी स्थापना र प्रवर्धन	१. ... वटा मौजुदा पोखरीहरुलाई प्रवर्धन गर्ने २.सम्भावित स्थानमा वटा नयाँ पोखरी स्थापना र प्रवर्धन	२०७६।२०७७	७५,००,०००	
१४. वाली विकास (तेलहन, दलहन, खाद्य वाली) कार्यक्रम	समुहगत वा व्यक्तिगत एक विगाहा जग्गाका लागि मात्र सहयोग अर्थात अनुदान उपलब्ध गराउने	१. सिंचाईको लागि सहयोग २. मेशिनरी सहयोग ३. केल्डस्टोर निर्माण सहयोग ४. चैते धान तथा हिंडुदे मकैको लागि सोलार ड्रायरको व्यवस्था तथा संचालन	२०७६।२०७७	२,००,००,०००	ठूला सिंचाई संघिय, प्रदेश सरकार
१५. पशुपंक्षी विकास कार्यक्रम	व्यवसायिक पशुपंक्षी पालनलाई प्रोत्साहानका लागि अनेदान सहयोग गर्ने	१. उन्नत जातका पशुपंक्षी पालनमा सहयोग तथा अनुदान	२०७६।२०७७	३,००,००,०००	गैसस
१६. चरण तथा घाँस विकास कार्यक्रम	पशुपालनको लागि घाँस रोपण तथा प्रवर्धन गर्ने वीउ विरुवामा अनुदान	१. निजी जग्गामा वीउ विरुवा वितरण तथा रोपण कती कृषक वा क्षेत्रमा ??	२०७६।२०७७	४०,००,०००	सामुदायिक वनसंगको साभेदारी
१७. कृषी सहकारीको प्रवर्धन	हरेक वडामा कम्तीमा एक वटा कृषी सहकारी स्थापना, संचालन तथा आवश्यकता अनसार अनुदान	१. कृषी सहकारी भएको भए प्रवर्धन वा गठन गर्ने २. हरेक कृषक घरलाई कृषी सहकारीमा आवद्धता गर्ने ३. कृषी सहकारीलाई	२०७६।२०७७	२,५०,००,०००	

		अनुदान (सामग्री, बीउ, कृषी औजार तथा यन्त्र, औषधी आदी)			
१७ आधुनिक वधशाला	सहकारी मार्फत सुलभ र गुणस्तरको मासु उपलब्ध गराउने	१. वधशालाको स्थापना तथा संचालन	२०७६।२०७७	२०,००,०००	नीजि क्षेत्र, सहकारी
१८. कृषी सूचना केन्द्र	कृषि सम्बन्धी जानाकारीहरु उपलब्ध गराउन सञ्चार माध्यम तथा मोवाइल एप्स निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने	मौसम, खेती समय, प्रजाती, लगाउने तरिका, रोग किरा आदीको सूचना तयार तथा स्थानिय रेडियोवाट प्रचार प्रसार	२०७६।२०७७	२५,००,०००	
				१५,७९,००,०००	

५.५. उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार

दूरदृष्टि:

“नगरमा उद्योग, घर घरमा उत्पादन,
जनसहभागीतामूलक रोजगारी र आयआर्जन”

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू:

समुदायमा आधारीत संस्थाहरू मार्फत उद्योगहरूको स्थापना गरी उत्पादीत वस्तुहरूको वजारीकरण गरी रोजगार तथा आय आर्जनका अवसरहरू सिर्जना गर्ने लक्ष्यहरू पूर्ति गर्न निम्न लिखित उद्देश्यहरू निर्धारण गरिएको छ:

१. नागरिकको क्षमता अभिवृद्धि गरी उद्यम तथा व्यवसाय प्रवर्धनको लागि प्रोत्साहित गर्ने
२. स्थानीय उत्पादनमा आधारीत उद्योगहरू स्थापना गर्ने
३. उद्यम विकासमा जनसहभागीताको माध्यमबाट समावेशी, समृद्ध, सदभावयुक्त समाजको निर्माण गर्ने
४. स्थानीय स्तरमा उत्पादीत वस्तुहरूको भण्डारण तथा वजारीकरण प्रवर्धन गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. संभावित उद्योगहरूको पहिचान गरी उद्योग स्थापनाको लागि श्रोतहरू जुटाउन सहजीकरण गर्ने
२. उद्योगका लागि आवश्यक पर्ने कानूनी तथा आर्थिक आधारहरू तयार गर्ने
३. प्रत्येक वार्डमा समुदायमा आधारीत उद्योग प्रवर्धन समितिहरू गठन गरी व्यवसायीक योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने
४. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित कृषी जन्य तथा जडीबूटी उद्योगलाई स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने

मुख्य कार्यक्रम:

तालिका ४८: उद्योग, वाणिज्य तथा व्यापार : मुख्य कार्यक्रमहरू					
कार्यक्रमहरू	कार्यनीति	कृयाकलापहरू	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित वजेट रु.	सहकार्य
१. उद्यम विकास कार्यक्रम	१. उद्यम विकास नीति तयारी तथा कार्यान्वयन २. प्रत्येक वार्डमा स्थानीय श्रोत र सिपमा आधारित घरेलु तथा लघु उद्यमशिलताको विकास गर्ने ३. घरेलु तथा लघुउद्यमको विकाससंगै मभौला तथा ठूला उद्योग तर्फ जाने	१. २० वटा घरेलु तथा लघु उद्योगहरू स्थापना गर्ने	२०७६ देखि २०८० सम्म	१,००,००,०००	नीजि क्षेत्र
२. उद्यमशिलता विकास गर्ने	नगरवासीहरूलाई उद्यमशीलता विकासको लागि दक्ष बनाई उद्यमविकासको लागि अभिप्रेरीत गर्ने	१. उद्यमविकास नीतिको निर्माण गर्ने २. १००० जनालाई क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम ३. उद्यम विकासमा अनुदान तथा सहूलियत	२०७६ देखि	१,००,००,०००	गैसससहकारी, नीजि क्षेत्र
३. औद्योगिक सूचना केन्द्रहरूको स्थापना	नगरपालिका भित्र उद्योग सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने सूचनाहरू संकलन गरी वितरण गर्ने	१. तथ्यहरूको संकलन २. सूचना केन्द्र स्थापना	२०७६ देखि २०७९ सम्म	२०,००,०००	उद्योग वाणिज्य संघ, नीजि क्षेत्र, सहकारी, बैंक
४. औद्योगिक उत्पादनहरूको प्रवर्धन	नगरपालिका भित्रका उत्पादीत वस्तुहरूको प्रवर्धनको लागि विक्रि प्रदर्शन स्थलहरू स्थापना गर्ने व्यवसाय दर्ता, अनुगमन तथा नियमन नीति निर्माण र कार्यान्वयन	१. चार स्थानमा औद्योगिक प्रदर्शन स्थलहरू स्थापना गर्ने २. पाँच वटा व्यवस्थित बजार विकास तथा प्रवर्धन (पूर्वाधार तथा संचालन) ३. बजार व्यवस्थापन समिती गठन तथा परिचालन	२०७६ देखि ७९ सम्म २०७६ देखि ७९ सम्म २०७६ देखि ७८ सम्म	२,००,००,०००	सञ्चार माध्यम, नीजि क्षेत्र
५. वित्तीय व्यवस्थापन	१. उद्यमविकासको लागि वित्तिय प्रवन्धको व्यवस्थापन गर्न वित्तिय संघ संस्थाहरूसँग	१. नगरपालिका र बैंक तथा सहकारी संस्थाहरुविच सहकार्य गर्ने सहमती गर्ने	२०७६ देखि २०७७	१०,००,०००	सहकारी, बैंक

	सहकार्य गर्ने २. सहकारीहरूलाई लघु उद्यममा लगानी गर्न प्रोत्साहित गर्ने ३. सहकारीको लगानी अनुगमन	२. सहकारीहरूको क्षमता विकास गर्ने ३. अनुगमन समितीको गठन तथा परिचालन .			
उद्यम सुरक्षा कोष	साना तथा मझौला उद्यमको विकासको लागि उद्यम विमा तथा प्रकोपवाट उद्धार गर्न कोषको व्यवस्था गर्ने	१. विमा	२०७६ देखी २०८०	२५,००,०००	
				७,५५,००,०००	

५.६. युवा तथा खेलकुद र सामाजिक विकास

दुरदृष्टीनगरभित्रका युवा तथा नगरवासीहरूको व्यैक्तिक क्षमतामा अभिवृद्धि गरेर दक्ष र प्रतिस्पर्धी बनाई हरेक क्षेत्रमा सिर्जनशिलता बनाएर दक्ष र प्रतिस्पर्धी समाजको निर्माण गर्ने

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू

युवा तथा नगरवासीहरूका दैनिक जिवनमा आई पर्ने हरेक अवस्थालाई दक्षतापूर्वक सम्बोधन गर्न सक्षम बनाई सम्मानित, जिम्मेवार र जवाफदेही समाजको निर्माण गर्ने निम्नलिखित उद्देश्यहरू रहेका छन्:

१. सबैलाई मानवअधिकारको बारेमा जानाकारी गराएर मानवअधिकार संरक्षण सुनिश्चितता गरी सबै नगरवासीको आत्म सम्मान र स्वतन्त्रताको सुनिश्चितता गर्ने
२. नगरवासीहरूमा वैज्ञानिक दृष्टिकोणको विकास गरी अन्धविश्वास र कुरीतिमा आधारित सौँच, विश्वास र व्यवहारको अन्त्य गर्ने
३. नगरवासीहरूलाई जीवन उपयोगी सीपहरू सिकाई सकारात्मक सोचको अभिवृद्धि, उन्नत प्रविधीको सदुपयोग र गुणस्तरीय जीवनयापनको आधारशिला निर्माण गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

१. प्रत्येक नागरीकलाई नेपालको संविधान, मुलुकी ऐन, नियम कानून आदीको बारेमा जानाकारी गराई अधिकारको उपयोग गर्न सक्षम बनाउने
२. प्रत्येक विद्यालयहरूमा नियमित रूपमा विज्ञान प्रविधी र यसले समाजमा पार्नसक्ने प्रभावको बारेमा विद्यार्थी आभिभावक विचमा नियमित अन्तरक्रिया गर्ने
३. नगरपालिकालाई बालश्रम, बालविवाह, छाउपडी, वोक्सी, दाइजो, छुवाछुत, मानव बेचबिखन जस्ता कुरीतीहरूबाट मुक्त नगरपालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने
५. प्रत्येक टोल, वडाहरूमा बाल क्लव, युवा क्लव, जेष्ठ नागरिक समुहहरूको स्थापना गरी सामाजिक विकासका कार्यहरू, खेलकुद आयोजना एवम अनुभव आदान प्रदान प्रोत्साहित गर्ने ।
६. प्रत्येक टोल तथा वडामा सार्वजनीक पुस्तकालय स्थापना गर्ने ।
७. प्रत्येक टोल, वडामा खेलकुद परिसर, आश्रय स्थल, सामुदायिक भवन स्थापना गर्ने ।
८. नैतिक शिक्षा तथा मुल्य र मान्यतामा आधारित सामाजिक व्यवहार गर्न प्रोत्साहित गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिका ४९: युवा तथा खेलकुद र समाजिक विकास: मुख्य कार्यक्रमहरु					
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	कृयाकलापहरु	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
१. समाजीक विकास कार्यक्रम	नगरको जनशक्तिलाई दक्ष र स्वस्थ बनाएर जिम्मवेर र जवाफदेही समाजको निर्माण गर्ने	१. युवा ल्कव र आमा समुह, जेष्ठ नागरिक समुहहरुको संस्थागत तथा व्यक्तिगत क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम मार्फत सवलीकरण गर्ने	२०७६ देखी	२,००,०००	गैसस
		२. संविधान, कानून, नीति नियमको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने	२०७६ देखी	१,००,०००	
		३. प्रत्येक वार्डमा सार्वजानीक पुस्तकालय स्थापना गर्ने	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		४. बालबालीका उद्यानको निर्माण	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		५. युवा अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम	२०७६ देखी	१,००,०००	
		६. जेष्ठ नागरिक केन्द्रको स्थापना	२०७६ देखी	५०,००,०००	
		७. टोल विकास संस्थाको गठन तथा परिचालन	२०७६ देखी	२,००,०००	
		८. आश्रय स्थलको व्यवस्था	२०७६ देखी	५०,००,०००	
२. हानीकारक सामाजिक परम्परा मुक्त समाजको स्थापना	नगरपालिकालाई सवै प्रकारका विभेद मुक्त समाज, अन्धविश्वास र कुरीति मुक्त घोषणा गर्ने । सामाजिक न्यायमा आधारित न्याय प्रणालीको प्रवर्धन गर्ने सवै प्रकारका कुरीति र विभेद अन्त गर्न नगरप्रमुखको	१. वोक्सी, छुवाछुत, बालविवाह, दाइजो, लैगिक असमानता, यौन हिंसा जस्ता हानीकारक सामाजिक परम्परा विरुद्ध जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम २. हानिकार परपरा अन्त्य संयन्त्र निर्माण ३. कानुनी चेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम ७. न्यायिक संयोजन	२०७५ देखी २०८०	२५,००,०००	गैसस

	अध्यक्षतामा उपसमिति गठन गर्ने	समितिको क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम			
				२,३२,००,०००	

५.७. वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद जोखिम व्यवस्थापन

दुरदृष्टी:

व्यवस्थित वन, आकर्षक जैविक विविधता

सम्बृद्ध जलाधार, दक्ष उपभोक्ता नगरको सम्बृद्धता

लक्ष्य

नगरभित्रको वन, वनस्पति, वन्यजन्तु, जलाधारको वैज्ञानिक व्यवस्थापनद्वारा उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद जोखिम न्यूनीकरण/व्यवस्थापन गर्न नागरिकको उत्थानशील क्षमतामा अभिवृद्धि गरी सुरक्षित तथा सन्तुलित वातावरण श्रृजना गर्दै सम्बृद्धीको आधार तयार गर्ने लक्ष्य प्राप्त गर्न निम्न लिखित उद्देश्यहरु निर्धारण गरिएको छः

१. वन तथा वातावरण, जलवायु परिवर्तन, वन्यजन्तु र जलाधारहरुको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्दै उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

२. प्राकृतिक स्रोत र साधनको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी वन तथा प्राकृतिक स्रोतहरुलाई वैकल्पिक आय आर्जन, पर्यापर्यटन प्रवर्धन र रोजगार प्रदान गर्ने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।

३. हरियाली र वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी जल स्रोत र जमिनको संरक्षण गर्ने ।

नीति तथा कार्यक्रम

१. वन क्षेत्रको घनत्वमा वृद्धि गरी (निजी, सामुदायिक तथा सरकारी) सार्वजानिक स्थलहरुमा उत्पादनमुलक तथा सौन्दर्यमुलक प्रजातीहरु वृक्षारोपण गरी नगरलाई हरियो शहरको रूपमा विकास गर्ने ।

२. नगरका हरेक नागरीकलाई वन तथा प्राकृतिक श्रोतहरूको व्यवसायमुखी वैज्ञानिक व्यवस्थापनको लागि सक्षम बनाउने

४. नगरभित्र वगने नदीहरूको जलाधार क्षेत्रहरूको योजनाबद्ध व्यवस्थापन एवं संरक्षण गर्ने

६. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन क्षमता अभिवृद्धि गरी उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरू

तालिका: ५० वन वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद जोखिम व्यवस्थापन: मुख्य कार्यक्रमहरू					
कार्यक्रमहरू	कार्यनीति	कृयाकलापहरू	पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
१. वन व्यवस्थापन	नगरभित्रको सबै प्रकारको वन (नीजि, सरकारी, सामुदायिक) क्षेत्रलाई अद्यावधिक राखेर गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने । सामुदायिक वनको विधान तथा कार्ययोजनाहरू परिमार्जन गरेर उपभोक्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गर्ने	१. नगर भित्रको वनको प्रोफाइल तयार गर्ने २. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको लागी वन कार्य योजनाहरूको परिमार्जन सहित नविकरण (२० बटा) ३. आधुनिक औजारहरूको खरिद तथा व्यवस्थापन ४. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापनको लागी वन समुहहरूका क्षमता अभिवृद्धि	२०७६ देखी २०७७ सम्म	३०,००,०००	सामुदायिक वन
२. नीजि वन प्रवर्धन	कृषकहरूलाई जग्गाको सहि सदुपयोगको लागी उत्प्रेरणा सहित नीजि वनको प्रवर्धन गर्ने	१. विरुवा उत्पादन २. नतिजामूलक वृक्षारोपणको लागी पुरस्कार ३. वन समुहहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	२०७६ देखी २०७७ सम्म	१,००,००,०००	नीजि क्षेत्र, कृषक
३. मध्यवर्ती क्षेत्र सामुदायिक वन वैज्ञानिक व्यवस्थापन	वनको विधान तथा कार्ययोजनाहरू परिमार्जन गरेर उपभोक्ताहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरी वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गन	१. वन समुहहरूको क्षमता अभिवृद्धि २. वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन	२०७८ देखी	१०,००,०००	
४. घाँसे मैदान व्यवस्थापन	घाँसे मैदान व्यवस्थापनको कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्ने	१. उन्नत जातका घाँसको बीउ तथा विरुवाको वितरण तथा रोपण २. घाँसे मैदानहरूको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	२०७६ देखी	५,००,०००	निकुञ्ज
५. वन तथा फलफूल विकास	सामुदायिक वनहरूको कार्ययोजना परिमार्जन गरेर फलफूल रोपण गर्ने कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्ने	१. सामुदायिक वनमा फलफूल विरुवा रोपण	२०७६ देखी	५,००,०००	

६. वेत, वाँस, अग्निसो प्रवर्धन	सामुदायिक वन तथा सार्वजानीक जमिनमा वेत तथा वास रोपण गर्ने	१. विरुवा उत्पादन तथा रोपण सहयोग २. प्रदर्शनी केन्द्रको स्थापना गर्ने	२०७६ देखी	१०,००,०००	
७. नगरलाई हरियाली नगरको रूपमा विकास गर्ने	जनसहभागीता मार्फत वातावरणीय सन्तुलन सहितको विकास गर्ने । विरुवा उत्पादन नर्सरी संचालन र रोपणमा अनुदान	१. वार्षिक एकलाख विरुवा उत्पादन क्षमताका नर्सरी निर्माण गर्न सहयोग गर्ने २. सवै सडक किनारा, खोला किनारा र सार्वजानीक स्थलमा वृक्षारोपण गर्ने	१. २०७६ देखी २. २०७७ देखी	२५,००,०००	
८. जलवायु परिवर्तन अनुकुलन तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद जोखिम न्यूनिकरण समेत समावेश गरी नगरपालिका भित्र वग्ने खोला वा नदीहरुको एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा तथा कार्यन्वयन गर्ने	१. एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन योजना तर्जुमा एवं कार्यन्वयन २. स्थानिय विपद तथा जलवायु उत्थानशिल योजना तयारी तथा कार्यन्वयन	२०७६।२०७७	२,००,००,०००	सहकारी, स्थानिय संस्थाहरु
९. विपद व्यवस्थापन	विपद व्यवस्थापन ऐनले निर्दिष्ट गरे मुताविक नीति तथा कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्ने	१. स्थानिय विपद व्यवस्थापन समितीहरुको क्षमता अभिवृद्धी तथा परिचालन २. विपद व्यवस्थापन - पूर्व तयारी (सामाग्री, कोष) ३. प्रतिकार्य सहयोग (सामाग्री, कोष)	२०७६।२०७७	१,००,००,०००	रेडक्रस, सेना, प्रहरी, गैसस
				३,८५,००,०००	

५.८. भौतिक पूर्वाधार विकास

दुरदृष्टी:

समावेशी र वातावरण मैत्री भौतिक पूर्वाधार विकास ।

लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु

नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजनीक तथा व्यवसायिक प्रयोजनका भौतिक पूर्वाधारहरुलाई समावेशी, सुरक्षित, वातावरण मैत्री र सबै निजी संरचनाहरुमा न्यूनतम मापदण्ड सुनिश्चित गरी शुशासन र जवाफदेहीता प्रत्याभूति गर्ने ।

१. विपन्न, सामाजिक रुपमा पिछडीएका, सिमान्तकृत र जोखिममा परेका नगरवासीहरुको लागि सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्ने
२. नगरपालिका भित्र व्यवस्थित बसोवास विकास गरी निर्माण आचारसंहिता लागु गर्ने
३. नगरपालिकाले सार्वजनिक रुपमा निर्माण गर्ने हरेक संरचनाहरुमा निर्माण आचारसंहिता लागु गर्ने
४. समुदायमा आधारीत संगठनमा संगठीत गरी सार्वजनीक संरचनाहरुको निर्माण, जनलेखा परिक्षण तथा सामाजिक लेखापरिक्षण सहित अनुगमन तथा मुल्यांकन सुनिश्चित गर्ने

नीति तथा कार्यक्रम

- नगरभित्र भौतिक पूर्वाधार आचारसंहिता निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने
- आर्थिक रुपमा विपन्न, असाय र सडक वालवालीकाहरुका लागि सुरक्षित आवासको विकास गर्ने
- सबै टोलहरुमा समुदायमा आधारीत संगठनहरु मार्फत एकिकृत रुपमा पुस्तकालय, सूचना केन्द्र, सभा कक्ष भएका सामुदायिक भवनहरु तथा खेलकुद परिसर, साँस्कृतीक गृह, मनोरन्जन पार्क, सार्वजनीक शौचालय स्थापना गर्ने ।
- सबै प्रकारका भौतिक संरचना निर्माणमा ८० प्रतिशत नगरपालिका र २० प्रतिशत स्थानिय समुदायको सहभागितामा गर्ने
- विपद तथा जोखिममा रहेका कारण जोखिममा रहेका वस्ती, खेत, वनजंगलको संरक्षण गर्ने

मुख्य कार्यक्रमहरु:

तालिका ५१: भौतिक पूर्वाधार विकास : मुख्य कार्यक्रमहरु								
कार्यक्रमहरु	कार्यनीति	क्याकलापहरु				पहिलो ५ वर्ष	अनुमानित बजेट रु.	सहकार्य
सडक तथा पुलपलेसाहरु निर्माण मरमत तथा संभार	जनसहभागीतमा नगर क्षेत्रका सडकका दुवै किनारमा नाली निर्माण गरी वृक्षारोपण गर्न मिल्नेगरी हरित सडक निर्माण गर्ने	वार्ड न.	पिच	ग्राभेल	नयाँ बनाउने	२०७६ देखी सडक दुवै किनारामा नाला खोल्ने र ग्राभेल गर्ने	१,९३,५०,००,०००	सडक कार्यालय, उपभोक्ता समुह, संघिय सरकार, प्रदेश सरकार
		१	७	७	३			
		२	१०	२०	१०			
		३	१२	२०	१०			
		४	१०	९	४			
		५	१२	५	५			
		६	७	१०	३			
		७	७	१७	१			
		८		२१	१६			
		९		१९	२२			
जम्मा	६५	११८	७५					
सिंचाई	संघिय सरकार, प्रदेश सरकारसँग सहकार गरेर उपभोक्ता समुह मार्फत निर्माण गर्ने	नहर निर्माण कुलो मर्मत डिप बोरिंग निर्माण				२०७६ देखी	२,५०,००,०००	
खानेपानी	फिल्टर यन्त्रका लागी अनुदान सहयोग	सवै घरपरिवार पानी फिल्टर यन्त्रको वितरण (१०,००० घरपरिवार)					२,५०,००,०००	
	नगरपालिकाको अनुदान	हाते पम्प निर्माण (५०० घरपरिवार)					५०,००,०००	
हेलिप्याड	स्थानीय जनसमुदायसँग सहकार्य गरेर हेलिप्याड निर्माण गर्ने	हेलीप्याड निर्माण				२०७६ देखी	५,००,०००	
वसपार्क	समुदायमा आधारीत समुहहरु तथा नीजि क्षेत्रहरुसँग सहकार्य गरी वसपार्क निर्माण गर्ने	वसपार्क निर्माण तथा संचालन				२०७६ देखी	२,००,००,०००	
खेलकुद मैदान	समुदायमा आधारीत संस्थाहरुसँग सहकार्य गरी खेलकुद मैदानहरु निर्माण गर्ने	स्थानिय स्तरको खेलकुद मैदान निर्माण तथा संचालन				२०७६ देखी	२,००,००,०००	
सार्वजनिक भवन निर्माण	प्रत्येक वडाहरुमा आवश्यक पर्ने सार्वजानीक भवनहरु स्थानीय समुदायहरुसँग सहकार्य गरी निर्माण गरिनेछ ।	सामुदायिक भवनको निर्माण तथा संचालन				२०७६ देखी		
सरकारी भवन	नगरपालिकाको भवन आचारसंहिता मुताविक स्थानीय समुदायसँग सहकार्य गरेर सरकारी भवन निर्माण गर्ने	वडा कार्यालय निर्माण				२०७६ देखी	९,००,००,०००	

रंगशाला (व्यायामशाला)	स्थानीय समुदाय, तथा साभेदार निकायहरूसँग सभेदारी गरेर निर्माण गरिने	पालिका स्तरको खेल मैदान रंगशालाको निर्माण	२०७८ देखी	३,००,००,०००	
बधशाला	अनुदान दिई नीजि व्यवसायिलाई प्रोत्साहित गर्ने ।	९ वटा बधशाला निर्माण र संचालन	२०७६ देखी	२७,००,०००	
ठूला विद्यालय	४ वटा विद्यालयहरुलाई स्तरोन्नती गरिने	४ वटा विद्यालय मर्मत तथा निर्माण	२०७६ देखी	२,००,००,०००	
सीप विकास केन्द्र	समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरेर सीप विकास केन्द्रको निर्माण गर्ने	सीप विकास केन्द्रको स्थापना र संचालन	२०७६	२०,००,०००	
सुविधा सम्पन्न अस्पताल	संघिय तथा प्रान्तीय सरकारहरूसँग सहकार्य गरेर सुविधा सम्पन्न अस्पतालको निर्माण गर्ने	सुविधा सम्पन्न अस्पताल स्थापना र संचालन	२०७६	१०,००,००,०००	संघिय, प्रदेशसरकार
हेल्थपोष्ट तथा जन्म केन्द्र	बडा कार्यलय तथा समुदायमा आधारीत संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य गरेर हेल्थपोस्ट निर्माण गर्ने	हेल्थपोष्ट तथा जन्म केन्द्रको निर्माण तथा संचालन	२०७६	४,००,००,०००	
सार्वजनिक शौचालय	शौचालय निर्माण गरी नीजि क्षेत्र वा स्थानिय संस्थाहरुलाई संचालनमा परिचालन गर्ने	सार्वजनिक शौचालयको निर्माण तथा संचालन	२०७६	४,५०,००,०००	
सांस्कृतीक गृह तथा सार्वजनिक पुस्तकालाय	समुदायमा आधारीत संस्थाहरूसँग सहकार्य गरेर सांस्कृतिक तथा सार्वजानीक पुस्तकालाय निर्माण गरेर व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण गर्ने	सांस्कृतीक गृह तथा सार्वजनिक पुस्तकालाय	२०७६	१,००,००,०००	
एकिकृत वस्ती	जेखिममा रहेका घरधूरीहरुलाई पहिचान कार्यविधी तयार गर्ने	एकिकृत वस्ती विकास	२०७६ देखी	५,००,००,०००	
				२,४२,४७,००,०००	

परिच्छेद ६ : श्रोत र साधनको लेखाजोखा

मानवीय श्रोत

यस गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेको "सम्बृद्धीका लागि जनसहभागिता" अभियानलाई नगरवासीको सहभागितामा सञ्चालन गरिनेछ ।

आर्थिक श्रोत

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयन गर्न पहिलो ५ वर्षको अनुमानित रु. ३,०९,४९,००,०००।- (रु. तीन अर्ब, नौ करोड, एकचालिस लाख) आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएकोछ । यस योजना कार्यान्वयनको लागि आर्थिक श्रोत नगरपालिकाको आन्तरीक श्रोत, प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान, संघिय सरकारको अनुदान, तथा परियोजनामा साभेदारी, गैरसरकारी संस्थाहरूसँग सहकार्य तथा साभेदारी र जनसहभागिता, जनश्रमदान, स्वयंसेवा, व्यवसायिक प्रतिष्ठानहरूको सामाजिक उत्तरदायित्व जस्ता श्रोतहरूबाट जुटाइनेछ ।

प्राविधीक श्रोत

यस गुरुयोजनाको लागि आवश्यक पर्ने प्राविधीक श्रोतहरूको व्यवस्था नगरपालिकाको आन्तरीक श्रोत, प्रादेशीक तथा संघिय सरकारसँग साभेदारी, गैरसरकारी एवम् निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गरेर प्रवन्ध गरिनेछ ।

अनुमानित वजेट तथा श्रोतहरू:

तालिका ५२: अनुमानित वजेट तथा श्रोतहरू			
क्र.सं	शिर्षक	अनुमानित वजेट रु.	संभावित श्रोतहरू
१.	मानव संशाधन, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधी	१९,१९,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, गैसस, अन्तरीष्ट गैसस, विद्यालयहरू, नीजि क्षेत्रहरू
२.	स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ	१०,१५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, गैसस, अन्तरीष्ट गैसस, विद्यालयहरू
३.	पर्यटन तथा	८,००,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका,

	<u>साँस्कृति</u>		गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
४.	<u>कृषि, पशु, सहकारी तथा वजार व्यवस्थापन</u>	१७,९५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
५.	उद्योग, बाणिज्य तथा व्यापार	७,५५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
६.	युवा तथा खेलकुद र सामाजिक विकास	२,४९,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सहकारी संस्थाहरु, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
७.	वन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन र विपद जोखिम व्यवस्थापन	३,८५,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, सामुदायिक वन उपभोक्ता समुह, गैसस, अन्तरष्टिय गैसस, प्राविधीक विद्यालयहरु, नीजि क्षेत्रहरु
८.	भौतीक पूर्वाधार विकास	२,४२,४७,००,०००	संघिय सरकार, प्रदेश सरकार, नगरपालिका, नीजि क्षेत्रहरु
	जम्मा	३,११,५७,००,०००	

परिच्छेद ७ : सरोकारवालाहरु र तिनको अपेक्षित भूमिका

सरोकारवालाहरु

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनका लागि निम्नलिखित सरोकारवालाहरुको भूमिका महत्वपूर्ण रहनेछ ।

१. नगरपालिका

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनको नेतृत्वदायी भूमिका नगरपालिकाले खेल्नेछ । आवश्यक श्रोत र साधनहरुको व्यवस्थापनमा नेतृत्वदायी भूमिका खेल्दै जनपरिचालन मार्फत शुसासनको प्रत्याभुति गराइदै कार्यान्वयन गरिनेछ ।

२. राजनितिक दलहरु

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनको लागि सबै राजनीतिक दलहरुको भूमिका अपरिहार्य छ । गुरुयोजनाका कार्यक्रमहरुको वारेमा नगरवासीहरुलाई सूसुचित गराउन, उनीहरुको सकारात्मक धारणा निर्माण गर्न कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनको लागि जन सहभागिता वृद्धि गर्न र श्रोतहरु संकलनमा महत्वपूर्ण भूमिका रहनेछ ।

३. सहकारी संस्थाहरु

यस गुरुयोजनाको कार्यान्वयनका लागि स्थानिय रुपमा रहेका सहकारीहरुको सकृय भूमिका रहनेछ र कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनको लागि सहकारीहरूसँग साभेदारी गरिनेछ ।

४. समुदायमा आधारीत संगठनहरु)

यस गुरुयोजनाले अवलम्बन गरेका अभियान तथा समुदायमा आधारीत कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्न एवम् अनुगमन गर्न समुदायमा आधारीत संगठनहरु जस्तै (समुह तथा स्थानिय गैह्र सरकारी संस्थाहरु, युवा क्लवहरु, उपभोक्ता समुहहरु, आमा समुहहरु) को भूमिकालाई सकृय गराईनेछ ।

५. गैरसरकारी संस्थाहरु तथा आयोजनाहरु

जनचेतना, क्षमता अभिवृद्धि तथा अभियानहरु सञ्चालनका लागि गैरसरकारी संघ संस्थाहरूसँग साभेदारी एवम् सहकार्य गरिनेछ ।

६. नीजि व्यापारिक प्रतिष्ठानहरु

व्यवसायिक समाजिक उत्तरदायित्व अन्तरगत नीजि तथा व्यापारीक प्रतिष्ठानहरूसँग सहकार्य गरेर जनचेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि, पुस्तकालय, सूचनाकेन्द्र, प्रतिक्षालय, सामुदायिक भवन जस्ता कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सहकार्य तथा साभेदारी गरिनेछ ।

७. प्रादेशिक सरकार

नगरपालिकाले निर्दिष्ट गरेरका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न तथा प्रदेश सरकारका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नको लागि सहकार्य तथा समन्वय गरिनेछ ।

८. संघिय सरकार

राष्ट्रिय महत्वका कार्यक्रमहरू सञ्चालनको लागि तथा नगरपालिका भित्र संघिय सरकारको सहयोग प्राप्त गर्नु पर्ने आयोजनाहरू कार्यान्वयन गर्न संघिय सरकारसँग सहकार्य गरिनेछ ।

९. विद्यालय तथा शैक्षिक प्रतिष्ठानहरू

यस गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका हरित क्वल, सरसफाइका कार्यक्रमहरू, वृक्षारोपण, विज्ञान तथा प्रविधी एवम् नयाँ विषयहरूका वारेमा नगरवासीहरूलाई जानाकारी गराउने कार्यक्रमहरू विद्यालयको नेतृत्वमा कार्यान्वयन गर्न उत्प्रेरीत गरिन्छ ।

१०. वर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज

नगरवासीहरू र राष्ट्रिय निकुञ्जवीचको सम्बन्ध सुमधुर बनाउन र वन्यजन्तुवाट प्रभावित परिवारहरूलाई क्षतिपूर्ति एवम् नगरवासीहरूलाई वन्यजन्तुहरूका आनीवानी र व्यवहारको वारेमा जानकारी गराउने र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरू सञ्चालनको लागि सहकार्य तथा समन्वय गरिनेछ ।

११. सञ्चार संस्थाहरू

यस गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रमहरू र योजनाहरू छनौट देखी सम्पन्न भइन्जेलसम्म उपभोक्ताहरूलाई सुसुचित गराउन र नगरपालिकामा सूचनाको हक प्रत्याभुति गराउन सञ्चार माध्यमहरूको भूमीका प्रभावकारी रहने छ ।

१२. दातृ निकायहरू

नगरपालिका भित्र सामाजिक अभियानका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न, ठूला परियोजना सञ्चालन गर्न र विभिन्न विषयका अनुसन्धानात्मक परियोजना सञ्चालन गर्न दातृनिकायहरू सँग साभेदारी तथा सहकार्य गरिनेछ ।

परिच्छेद ८: अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धति

यस गुरुयोजनाले निर्दिष्ट गरेका कार्यक्रमहरूलाई प्रत्येक त्रैमासिक रूपमा अनुगमन गरिने छ, भने गुरुयोजनाको प्रगती समिक्षा प्रत्येक वर्षमा गरिने छ, र नगरसभामा र कार्यपालिका बैठकमा प्रगती प्रतिवेदन पेश गरी छलफल गरिनेछ। समिक्षाको अवस्थामा असान्दर्भिक कृयाकलापहरूलाई विस्थापीत गरिनेछ, र प्रभावकारी कृयाकलापहरूलाई सान्दर्भिकता हरेर थप्दै गइनेछ।

यस गुरु योजनाले निर्दिष्ट गरेका विकास योजना, नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयन पक्षलाई प्रभावकारी, नतिजामुखी र जवाफदेहीपूर्ण बनाउन र शुसासनको प्रत्योभुति गराउन नियमीत रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई परिणाममा आधारित व्यवस्थापन पद्धतीमा आधारित रहेर अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ।

अनुगमन तथा मुल्याँकन

लगानी अनुगमन: नगरप्रमुखको नेतृत्वमा नागरीक समाज र समुदायमा आधारित संस्थाका प्रतिनिधीहरूको सहभागितामा अनुगमन तथा मुल्याँकन उपसमिति गठन गरेर नगरपालिका भित्र नगरपालिका वा अन्य सरोकारवालाहरूले सञ्चालन गर्ने सबै प्रकारका कार्यक्रमहरू तथा योजनाहरूको छनौट प्रक्रिया देखी नै नागरिकको सहभागिता अनिवार्य गरिनेछ, र कुन प्रक्रियाबाट निर्माण गर्ने भन्ने कुराको निर्णय गरिनेछ। प्रत्येक ३ महिनामा योजना, कार्यक्रमहरू एवम् कृयाकलापहरूको लगानी एवम् प्रगतीहरूको नियमित रूपमा अनुगमन गरेर प्रतिवेदन सार्वजनीक गरिनेछ।

प्रक्रिया अनुगमन: योजना तथा कार्यक्रमहरू विधी तथा प्रक्रिया सम्मत छन् की छैन भन्ने वारेमा नियमित रूपमा अनुगमन गरेर प्रतिवेदन सार्वजनीक गरिनेछ।

परिणाम अनुगमन: लगानी अनुसार प्रतिफल आउछ की आउदैन भन्ने वारेमा अनुगमन गरिनेछ, र कार्यक्रम वा परियोजनाको समाप्ती पश्चात मुल्याँकन गरेर प्रतिवेदन सार्वजनीक गरिनेछ।

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संयन्त्र

विषयगत समिति : नगर प्रमुखको अध्यक्षतामा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति निर्माण अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यविधी निर्माण गरी नगरसभाबाट पारित गराई लागु गरिनेछ। आवश्यक परेमा वडा अध्यक्षको अध्यक्षतामा वडा स्तरमा उपसमितीहरू निर्माण गरिनेछ।

